

ОРЛИК

МІСЯЧНИК КУЛЬТУРИ І СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

З М І С Т

- Христова ялинка . . . . . О. Кобець
Пласт . . . . . Др. А. Фіголь
Причинки до історії волинської партизанки С. Косар
Думки про советську
закордонну політику . . . . Дж. Фостер Даллес
Відповідь євреїм . . . . Василь Косаренко-Косаревич
Проблеми перевищковому . . . . О. Залізняк
Духова криза революції . . . .
Т. У. П. В. . . .
Сліпуча думка наче лезо гостра . . . . Гр. Шевчук
Україна в світлі нового п'ятирічного плану . . . . М. В.
Як Аліянти боролися з
підводними човнами . . . . Інж. Л. Яцкевич
З пресового фільму . . . .
Надіслані журнали і часописи . . . .

Редакція Колегія. — Видавець видавництво „Орлик“

Адреса Редакції та Адміністрації: „Орлик“, D R Lager Berchtesgaden-Strub, Bl. 1, Zim. 136.

Христова ялинка

Зібралось їх у тому місті, як у велетенському казані вируючому — дванадцятеро маленьких. Три дівчинки, а то — все хлопці.

Могло бути й більше. Та одного тиждень тому на вулиці тролейбус переїхав; двох на облаві сторожа захопила і не знали, де поділись вони, серденята; один, не добігши зимового вечора до криївки, заночував, бідачисько, в афішній тумбі на перехресті гамірливої вулиці міста: заснув, щоб ніколи більше на цьому світі не прохилатися. Ще двом юрба дорослих, розлючена невдалим замахом на редикуль якоїсь товстої мегери, самосудом хрипи повідивала: недовезені й до шпиталю маленькі душі свої Богові повіддавали; ще двоє... ой, та багато більше було б їх у цій громадці, коли б почали всіх пригадувати!..

Отже, — дванадцятеро. Найменшому тількищо сім років сповнилось, найстаршому — Грицеві — наступив тринадцятий.

А позганяла їх усіх до цього жорстокого, нечутливого міста та сама лиха заверюха, чужими людьми по рідних селах зчинена. З усіх кутків широкої, багатої, та віднедавна невелелої землі української.

Усі вони неговіркі і відлюдні. На всяке руба сказане до них слово відразу настовбурчуються, як щенята зацьковані, вишкірюють зуби і готові вкусити. І справді кусаються, чого, як смерти, бояться вгодовані: міські дами. Та коли знайти стежку до маленького серця безпритульника, воно відразу розкривається, як повний бутон запашної троянди назустріч ранковому сонцеві. І тоді відлюдъко розкаже багато чого з своїх життєвих пригод. А часом, розказуючи, й заплаче, врешті, гіркими, недитячими слізами.

Ось Гриць. наприклад, скаже, що він і тепер ще, наче крізь сон — давній-давній та ледве вловимий, пам'ятає затишну біленьку хатку в густому, як ліс, садку, звивисту, прозороводу річку з закалабками, рясно лататтям порослими; пригадує матір — привітну та на ласки щедру; доброго, працьовитого батька свого. Та ще діда сивого, вже згорбленого, бо з костуром тільки ходив, добре пам'ятає: його казки, які так любив розповідати старенький, усе якось інакше світ Божий показували, ніж він насправді є... І вже зовсім виразно пригадує Гриць, неначе зараз бачить усе, як воно було:

...Прийшли однієї зимової ночі чужі, озброєні, кудись повели з собою батька й матір, і діда старого, а його, Гриця, напризволяще в хаті покинули. А потім з'я-

вились нові господарі, сказали йому забратися геть і — понесло його відтоді вітрами в світи далекі та незнані, як те перекотиполе...

Малий Івась, може, теж пам'ятає теплу, затишну хату, батька й матір рідних, широкий двір з возами, плугами, сівалками та боронами по закутках, де так гарно було з сусідськими дітьми в піжмурки грatisя... І пригадує, як однієї ночі прийшли чужі, озброєні, батька й матір з собою забрали і — покотився він у світи, як те перекотиполе...

Те саме — з Петриком, Юрком, те саме з Тимком, Андрійком, ще з одним Івасем, і ще й ще...

Декого, може, й не відразу погнали геть із рідного місця. Траплялись у когось добрі родичі чи й так милосердні сусіди і брали малого безпритульника до себе. Та то вже не була своя хата, не свої були тато й мама. Наймилосердніші опікуни запрягали малого до такої безпрозвітньої праці, що волів він піддатися вітрам перевійним і покотитися світ-за-очі, слідом за багатьма й багатьма тисячами маленьких...

Та ще хіба дівчинка Зойка — ота, що не з села, а з околиці якогось міста українського — коли не сама скаже, то хтось за неї розповість, що не пам'ятає вона рідної матері, ніколи не зазнала тепла тієї ласки, що кожній дитині на цьому світі належиться. Бо її тато часто, ой, часто! міняв тих мамів. Як панянки звикло рукавички міняють! А від усякої нової, не своєї мамі, не сподівайся того тепла, того добра людяного!.. Бо вже на другий чи третій день, як оселялась нова мама в їхній, добе устаткованій, квартирі, починала відчувати маленька Зойка, що то є людська байдужість, суворість, а далі — й нічим не стримувана жорстокість... Дуже скоро у тата приходило з новою мамою до сварки, нова мама незабаром вилітала геть, і приходила натомість, і ще й ще одна... І, нарешті, терпію не стало: отак, вихопившись, у чому була, з немилосердних рук чергової мамі, пішла, заплюшивши очі, в світ. Щоб за якийсь час опинитися в цьому вируючому казані великого міста...

Ще хтось із громадки пригадає свою рідну маму, що так само татів мало не щотижня міняла. І домінялася, поки останній із татів побив її жорстоко і безсердечно. І, відвезена до лікарні, не повернулася вже додому рідна, на мандрівне, безпритульне поневіряння дитину прирікши...

І тих мандрівних життєвих пригод кожного з дванадцятьох маленьких вистачило б, напевне, й не на одну добру книжку зворушливого, повчального читання для всіх. Та хто, коли, і де, напишеш бодай одну таку книжку, бодай про одну маленьку істоту людську, з перших кроків життя в вир божевільного світу дорослих переінакшувачів того життя кинуту?..

* * *

Насувався Свят-вечір.

Над містом почала розгулюватись хуртовина. З розгону кидалась на засніжені вагони трамваю в русі, підганяла авта, несамовито завивала в телеграфних дротах, люто штурляла в широкі вітрини крамниць величезними пригорщами сухий, сипучий сніг. Примушувала перехожих ішшуватись та швидше шукати рятунку — хатнього тепла і затишку.

З усіх кінців міста до своєї домівки — в підземелля під залізничним двірцем — збігалась громадка безпритульних. Той під'їхав, причепившись до трамваю, той на крилі тролейбуса, той на задку випадкових санок візника. А дехто — просто перебігав напівбосими, чи й просто босими, звиклими до всього, ногами. Зібралися поволі всі.

Не було ще тільки водія — Гриця. Та про нього не турбувалися: з ним, хоч би і в хуртовину, нічого прикрого не стається. Це ж Гриць і цю домівку сам назнав, і їх усіх, коло себе згуртувавши, ще як почались перші, осінні доші, оселив тут. І не треба вже було цієї зими нікому з них — ані до теплого Криму в скриньках під вагонами добиватися, ані ночувати в лютий холод по під'їздах непривітних і негостинних міських будинків, чи по афішних тумбах на перехрестях вулиць.

Бо тут було тепло. Не так, як у добре натопленій хаті, але — тепло. Десь у товстих мурах склепіння проходили труби парового опалення двірця, підземелля мало довгі коридори з затишними закалабками, і до одного такого закалабку назносили вони потроху соломи. Спали покотом. Власними тілами гріли одне одного, коли особливо лютувала надворі холоднеча і навіть тут починала давати себе в знаки. Мали гасничку, каганця, як коли — свій покій випадково здобутою свічкою освітлювали.

Довгими зимовими вечорами, коли не спалось і особливо сумно ставало після обрахунку, скільки ще місяців того весняного тепла залишилось чекати, грали в карти. За картами часто сварилися, погано, як дорослі, лаялись, але до бійки ще ні разу не допустив Гриць.

Його всі слухали. Казав їм у місті — тільки просити. А коли вже за цілий день

не щастило виблагати у товстошкірих ані шматочка хліба, коли животи підтягало так, що ноги починали тримтіти, — дозволялося вихопити в якоїсь розязви щось поживне, чи й таке, що за нього можна поживного дістати.

Може тому Грицева громадка й мала так небагато втрат на грабіжницьких замахах — не стало хіба отих двох, що за редикуль піймалися.

І сьогодні повернулися всі. Засвітили гасничку, мовчки, ноки ще не вгрілися, викладали на оду купку денні здобутки. Поприсідали навшпиньки на соломі в своїх чудернацьких лахміттях, де часом уривки селянської кохти з заціліми рукавами, шпагатом поз'язуваними, за штани праціли. Де були рештки і колишніх сюртуків, і робітничих блуз, і піджаків, і пальт — і, навіть, недоноски церковних підрясників. І на головах було всього: і кепок, і картузів, і капелюхів — і дитячих, і дамських, і великопанських. Усе — найдавнішого походження, усе — найрізноманітніших барв і відтінків.

Зза пазух, із дивовижних кишень, прілаштованих на всі боки в найнесподіваніших місцях убрання, діставали шматки хліба, пряники, бублики. Хтось витяг із підшевки підрясника цілу смажену рибичку з С — кого базару, хтось добув із-за пазухи довгу кишку, гречаною кашою напхану, і всі — багато всяких брязкотелець. Це Гриць сьогодні зранку сказав підбрати все, що здібається близкучого, привабливого: барвисті пуделечка, чисті бляшаночки, срібний папір знід шоколяди, коловорові обгортки з усіх цукерок. Для чого — скаже ввечері.

Чекали водія. Посхиляні над купкою надбаного, що все зростала в міру випорожнювання кишені і пазух, осянні збоку відблисками гаснички, являли чарівну, незабутню картину якихось середньовічних корсариків у приморському вертепі за поділом награбованого...

Гриця ще не було. Що непокоїлась за нього тільки Зойка — не дивувались. Як нікому, саме їй став він колись у пригоді, чого дівчина ніколи — ніколи не зможе забути...

...Скоро по тому, як вона вперше потрапила до цього міста, її на вулиці схопив фараон*). Міцно затиснувши в ведмежій лапі свої обидві її руки, пхав поперед себе, вів — не інакше, як до... колектора. Серце дівчинки тріпотіло, як підстрелене пташеня, її то холодно, то жарко ставало — вже й благати суворого дядю перестала... І тут налетів несподівано хлопчина, кинувся зрозгону фараонові під ноги, і той став сторчоловою, випустивши Зоїні руки. Не встигла й ойкнути, як хлопець мчав уже, тягнучи її за руку, через якийсь двір, у якийсь завулок, потім зад-

*) Міліціонер.

вірками-задвірками, через огороди, і аж у чистому полі спинився. Пустив її руку, оглянув з голови до ніг, спитав:

— Звуть?
— Зойка.
— Років?
— Скоро вісім.
— Де живеш?

— Он там,—показала широким рухом на все велике місто, і—лукаво посміхнулась.

— Ну, то підеш до нас. Я—Гриць,—тільки й сказав.

І нічого більше не розпитував, хоч і як кортіло їй розказати щось про себе, щось більше дізнатись про нього. Так і дійшли мовчки до самої криївки.

І відтоді вона—в цій громадці. І відтоді не може не хвилюватися, коли хоч найменша яка приkrість загрожує Грицеві. Перші дні вона безперестанку розповідала свою пригоду і всім, і кожному окремо. Аж хлопці почали глузувати з її захоплення водіем. Але обидві подруги її громадки відразу стали за неї. Гриць не раз перетинав уїдливі напади найдокучливіших спільників своїх, і Зойці дали спокій.

* * *

А Гриць мотався по місту.

Ще зранку твердо вирішив здобути хоч кілька свічок. Знав, що сьогодні святвечір, що колись цього вечора люди в їхньому селі в кожній хаті мали хоч яку різдвяну ялинку. Одну пригадує і в себе вдома. Тоді, крізь хмарки диму, тьмяно, блимали на деревці воскові свічечки—багато їх було, як зірок у небі. Дідусь кадив із покришки пахучим ладаном, а мати щільно затуляла ряднами та мішками вікна, щоб і малої щілини для лихого ока підглядача не залишалося. То була перша, яку Гриць пам'ятає, і остання ялинка, яку справляли перед тим, коли життя його так круто змінилося. Ще тоді дідусь розповів йому біля ялинки одну казку. Її Гриць ніколи не забуде, і ще сьогодні хоче розказать своїй громадці.

Але потрібні свічечки.

Цілий день даремно никав по всіх вулицях. Довго простоював, тяжко мерзнучи, перед вітринами й дверима крамниць—чи не вийде хто з покупців із свічками. Марно придивлявся до пакунків у руках перехожих.

І вже надвечір, коли зовсім почав надію втрачати і гірко було від невдачі тієї, з ясно освітлених дверей крамнички в глухому завулку вибігла дівчинка, і в руках у неї... ціла пачка саме таких, як треба, тоненьких свічечок. Хоч і не воскові вони—це відразу спостеріг,—та то нічого!

Перегородив дівчинці дорогу:

— Віддай!—насунув брови.

Дівчина злякано відступила на крок,

ховаючи руки, в добрих вукавічках з пачкою за спину.

— Віддай, бо загубиш—уже грізно підсувався до дівчинки.

— У нас нема світла...—сама губами ледве вимовила.

Бистрим оком оглянув маленьку.

— „Гм... не більша за Зойку. Ще й курносенька така. І коси такі самі—аж білі (що то з них буде, як вона виросте?) Тільки в Зойки розкуювджені, а тут так гарно розчісані і широко спадають на сірий комірець шубки“... Глянув дівчинці в вічі. Побачив тяжко перелякані два бліскучі гудзики, що застигли, віг'ялися в Грицеву постать.

Тоді зробив смішну, як тільки він де вмів, міну на обличчі, зморщився, зшулив плечі, руками замахав, як крилами:

— Ку-ку-рі-ку!—гукнув, як спражній півень.

Переляк спливав з обличчя дівчинки, чорні оченята заворушились, заясніли зацікавленням.

— Піть-піть-піть! тъох-тъох-тррр...—затвохкав, залящав соловейком.

Дівчинка посміхнулась і несміливо простягла пачку з свічечками:

— Бери...

— Всі?—здивувався Гриць.

— Мама якось обійдуться...

— То в тебе й мама є?

— І тато... а в тебе?

І вже йшли поруч, навдивовижу рідким перехожим. Гарно й тепло вбрана мамина годованка і, з голови до ніг обдертий, син байдужої вулиці. Ішли, як давні знайомі. Гриць на останнє запитання дівчинки нічого не сказав, а вона, широко розкритими очима, дивилася на хлопця. Не могла погляду відрвати від зовсім оголеного, посинілого з холоду плеча, і глибоке співчуття й жаль примушували її, в своїй теплій і затишній шубці, здригатись. Гриць ніякovo крутив пачку білих свічечок, нарешті, висмикнув дві, а пачку простягнув їй:

— Вертайся додому!

— А ти?

— На маю ялинку стане й цих...—і тріпнув угору лівою рукою, щоб прикрити надірваним рукавом кохти оголене плече.

— А... що то—ялинка?—спітала, не дочекавшись відповіді на те, куди ж піде він, сердега, в таку хуртовину.

— Е-е, то ти теж не знаєш? Ялинка—це... але—мені ніколи! Мами спитаєш!

Ще раз, на прощання, затвохкав соловейком і, гнаний черговим поривом за вірюхи, швидко перебіг дорогу головної вулиці, вискочив, на повному бігу, на приступець тролейбуса, і помчав до лісопарку—по ялинку.

Цей затримало його в місті допізна.

* * *

Грицеві спільники вже добре вгріли-

ся, вже встигли повечеряти надбанім і переговорити про всі пригоди дня. Розмов було небагато, бо про долю свою, про своє завтра рідко коли думали, а ще менше говорили. Нічого на цьому світі не мріяли здобути, не мали що втрачати, нічого не боялися—хіба що Бе-Бе, тих дірослих, що звуть себе „Боротьбою з Безпритульністю“, але до чого не торкнуться своїми хижакськими, холодними руками—усе в'яне, холоне, замерзає. Коли схоплять десь пешасного, то ведуть одразу в страхітний колектор, а згодом oddають у дитячий притулок, де ні ласки, ані слова теплого людського не почуєш. Тільки зв'язані крила, тільки муштра душам маленьким і—краще вже день безпритульної волі, ніж вік того чужого, безсердечного опікування...

Та сьогодні чогось і про Бе-Бе забули. Навіть варти, як звично, не поставили на тому виході, що до міста. Другий вихід із криївки—аж за залізничну колію безпечний. Завалений уламками дощок, рейок, камінням, він міг пустити протиснутись тільки по одному, та й то з труднощами. І про нього, напевне, мало хто знав із зовнішнього світу.

Ставало сумно, і вже гурток найживіших брався сідати до карт. Дівчатка, перебравши, не знати навіщо, зібране все близкуче і всі брязкотельця, полягали б уже й спати, коли б не Зойка, що конче хотіла дочекатися Гриця.

І він прийшов. Приніс рясну соснову гілку. Його всі обступили.

— А де ваш вартовий?—відразу спітав роздратовано.

— Моя черга,—винувато озвався Івась і відразу впінув у темряву довгого коридора, прямуючи на стійку.

Гриць швидко прилаштував соснину в куточку, обидві свічечки розрізав надвое—вийшло їх чотири, тоді навперехрестя причепив усі, згорн вниз, на гілці. Засвітив. Сказав дівчатам прикрашувати голчасті гілочки всім, що сьогодні назбирали.

Гурток щільно тиснувся в цьому куточку. Здивовано стежили за всіма рухами водія і за роботою дівчаток.

— Що воно буде?—не витримав хтось із гурту.

Тоді Гриць, виждавши хвилинку, поки все навколо втихомирилось, заговорив:

— Сьогодні у людей велике свято. Справлять його тепер не вільно. А на це свято годиться засвічувати й прикрашувати деревце—ялинку. Бо то ще як тікала Матір Божа з Назарету в Іхлеєм...

— А що то—Назарет та Іхлеїм?—захотілось Зойці впевнитись.

— Або я знаю?—відповів Гриць.—То, може, такі от міста, як Полтава і... і Євпаторія! А ти не перебивай!—з серцем огризнувся,—я ніколи не перебивав дідові, як він розказував...

— Та й застала їх, Матір Божу з Дитиною, отака от хуртовина, як у нас сьогодні... В чистому полі захопила... А там одна-однісінка ялинка, як сирота, стояла. Тільки рясна-рясна та кучерява була ялинка... То й заховались під неї Втікачі...

Розповідаючи, Гриць витягав із кишені свої здобутки. Телеграфною стрічкою обперезав кілька разів згори донизу ялинку, а дівчата чіпляли до неї все, що відбиваючись у свіtlі свічечок, зірками починало блищати. Гриць відходив на кілька ступнів од деревця, прищурював очі і дивився—може пригадував, чи так самочи хоч трохи подібно блимають його свічечки, як він колись-колись бачив—на справжній ялинці вдома блимиали. І розповідав далі:

— ... То й заховались під ту ялинку Втікачі. Але було дуже холодно, і маленький Сус Христос, скривившись, руку вгору простяг... І тоді нахилилось над самою ялинку небо—низько-низько. І як побачило небо, що в Дитини ручки з холоду посипалися, то здригнулося небо... І посипалося рясно зірки з нього та й укрили геть чисто всю ялинку... І горіли, й миготіли, і тає гріли, що стало під ялинкою тепло-тепло...

— Фю-ю-ю?—прорізав чуйну, нашарену тиші підземелля голосний, пронизливий свист із глибини довгого коридора, а слідом за тим одразу чути стало як щось бігло, гучно тупаючи ногами—тільки жорства шелестіла.

— Тривога! — урвав Гриць казку, стиснувши від жалю зуби, кинувся розвічувати свою ялинку. Встиг погасити й затиснути в руці дві свічечки знизу, поки підбіг до гурту захеканий Івась.

— Бе-бे!—тільки й гукнув, спиняючись перед водієм.

І того було досить. Як курчата, попережені переляканою мамою про набіження хижого шуліки, кинулись, заметалися всі по закалабку.

— За мною, на той хід!—покомандував Гриць. Встиг дмухнути й на ті, що лишались на ялинці, дві свічечки. Хтось погасив і гасничку, і ще тільки десь взад підчині ледви чути стало обережні, важкі кроки переслідувачів із Бе-Бе, як усі громадка, що добре й поночі звикла у себе вдома обертатися, була біля виходу на свої другі, запасні двері.

— Зберемось за водокачкою!—попелюшки наказав Гриць, і всі почали швидко, без одного, протискуватись крізь тісний вхід і зникати в темряві ночі.

Зойка невідступно трималась біля Гриця. Він виліз на світ Божий останнім, як останнім сходить з тончого корабля капітан.

Але ж і непривітно зустрів їх тобі світ Божий!

На дворі лютувала хуртовина. Вдаряла відразу в обличчя втікачам, шарпнула сюди-туди—чи не звалить із ніг кого з те-

сміливців... Ні, не вдається! Цупко тримається на ногах дивовижні створіння... Тоді відразу, плачуши, кидалась на стовпі, верещала в телеграфних дротах, рвала-розгойдуvala залізничні ліхтарі - прожектори...

Гриць озирнувся навколо. За заметільлю світу не видно... Біля нього стояла Зойка.

— Іди ж туди, за водокачку! — трохи незадоволено сказав, прихилившись до самого вуха її, щоб почула.

— Я хочу з тобою.

— Не втрапиш? Он зовсім недалеко, за цим поворотом... — Сказав, а сам новернувся і подряпався глибоким заметом на насип.

— А ти ж не доказав іще своєї казки! — хотіла гукнути навздогін, але то була марна думка: не почує...

Гриць одразу зник сперед очей. І тільки тоді вона, зшучившись, попленталась, уздовж насипу, куди показав водій.

Гриць скоро повернувся. Підійшов до водокачки, де були вже всі. Збившися вкупу, як малі ягнятка, тулились до цегляного муру, ховаючись од дошкульних насакоків завірюхи. Чекали водія, чекали його слова.

Він був на розвідці. Увесь двірець оточений. Багато міліції, а ще, мабуть, більше ненависних Бе-бе. Нема вже надії сьогодні ючувати в затишній криївці, у себе вдома...

— Підемо в поле, я там знаю притулок, — сказав наостанку, і сам перший рулів через найближчий вибалок у засніжене поле.

Нестерпно довго добивалася маленька громадка до того притулку. Ішли рядочком, одне за одним, щоб не розгубитися. По коліна загрузали в глибокий сніг, спотикалися. Величезний прожектор, укритий зверху чорним залізним козирком, виридав із пітьми широку смугу безмежного поля, перекидався нею сюди й туди, і примушував мандрівників якнайдалі ту осяйну дорогу обминати.

Ось замайоріло в полі щось темне. Гойднувся прожектор і на одну тільки мить вихопив із темряви струнке, згори донизу снігом завіяні, кучеряві деревце. І воно засяяло, заблищало мільйонами мерехтливих зірок-діямантів.

Гриць мимохіт зупинився. Стала й уся його громадка, мов зачарована незвичайним видовищем. Але то була тільки коротка мить. Не встигло в голові Гриця промайнути: „як Христова Ялинка“, а вже буря шарпнула прожектора, деревце знову пірнуло в пітьму, і діти, втрачаючи рештки сил, потупали дали.

Дійшли до деревця. Поруч, зовсім близько, і знайшли знаний Грицеві притулок. То був покинutий колгоспниками в полі стіжок гречаної соломи.

Гуртом кинулися пробирати в стіжку сковище...

* * *

— Ти ще не доказав своєї казки, — скинула Зойка Гриця за рукав, коли всі тяжко натомлені переходом і лаштуванням притулку, збилися всередині стіжка — голова до голови — і могли вже, нарешті, полягати й випростати змучені ноги.

— Якої казки? А я й початку не чув, — з жалем озвався той Івась, що в криївці на варті стояв.

І Гриць, перемагаючи солодкий сон, що настирливо склепляв очі, від слова до слова, як навіки завчену, розказав казку про Христову ялинку заново. І закінчував:

— І горіли зорі й миготіли, і так гріли, що стало під ялинкою тепло-тепло, як у людській хаті. І розтали коло Втікачів сніги, і пішла рости трава шовкова — зелена та буйна, а поміж нею квіток-квіткою барвистих і пахучих — ряснота непропоходима... І тихо та мирно переспала Матір Божа з Дитятком до ранку. А як прохінулися, то по обох боках у Них жарко горіли дві велики свічки воску ярого. І маленький Сус Христос радісно всміхався, з квітками бавлячись. А тоді пішли в дальшу дорогу... Відтоді ото люди кожного Свят-Вечора ялинку справляють. І свічки на ній засвічують... Тільки де там їм отак прикрасити, як тоді зірки з неба прикрасили!..

— Як ото в полі ми бачили... еге ж, Грицю? — тихо, мов крізь сон, озвалась Зойка.

Гриць прислухався. Надворі хуртовина стихала, але міцнів мороз. Лютий холод почав уже і в стіжок добиратися. Непереможно обволікав сон, ніяк не давав проходитися якісь думці, що все непокоїла Гриця..

— Ага!.. так же й замерзнути можна... — мляво подумав, але сказати про це всім, побудити, щоб не спали, щоб ворушились, уже не було сили. Ледве ворухнувся сам.

— Тобі холодно, Грицю? — тихо, наче віддалеки десь, спитала Зойка, — давай я тебе вкрию...

Не міг уже заперечити, коли дівчинка, насилу перемагаючи сонне безвідля і втому, скинула свій благенський бурнусик і дбайливо прикривала його зовсім голе плече. Щоб не мерзнути самій, щільно притулилася до його спини і поклала руку на шию — наче пригортала дорогоого.

Гриць аж тепер відчув у своїй руці дві маленткі свічечки з їхньої ялинки, і ще спромігся одну з них лагідно вкласти в руку дівчинці.

Потім усе потонуло в сні. Мороз дужав і дужав...

* * *

Так і знайшли їх, усіх дванадцятро, аж ранньою весною, колгоспники, приїхавши забирати забуту в полі на зиму гречану солому.

Поховали поблизу ялинку. Хтось добросердній, криючись весняної ночі, поставив над спільною могилою малого бере-

зового хреста й засвітив ті дві свічечки знайдені затиснутими міцно в руках хлопчика й дівчинки.

Приліплени на раменах хреста, свічечки довго блімали в синяві лагідної весняної ночі, ніби з далекими зорями переморгувались, та часом вихоплювали пітьми на хресті викарбоване:

12

ДР. АТАНАС ФІГОЛЬ

ПЛАСТ

І ЙОГО ВІДНОШЕННЯ ДО ЗОВНІШНЬОГО СВІТУ (ДОМУ, ШКОЛИ, ЦЕРКВИ І ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ)

I.

Життєвий успіх кожного із нас залежить в основному від нашої підготовки до вимог, що їх ставить кожному із нас життєва боротьба. Осягнення чи неосягнення наших щоденних цілей чи життєвих ідеалів залежить від якостей нашого ума і характеру.

Реалізація цілей—ідей, що їх перед собою ставить спільнота (громада, товариство, партія чи нація) залежна від характеру, громадських чеснот, знання та вміння підвидок членів, що ту спільноту творять. Наше кожночасне внутрішнє і зовнішнє положення як нації це вислідна—це сума змагань кожного із нас.

Коли ми як спільнота, як нація стверджуємо, що в реалізації наших національних ідей ми залишилися далеко позаду інших народів, то — поза об'єктивними, від нас незалежними причинами того явища—вини шукати треба у нас самих.

Не бажання критики, чи нахил до безплідного нарікання, чи пессімізму диктують нам такий підхід, але навпаки бажання бачити нашу спільноту країною, ліпшою, досконалішою. Бо хоч як жорстокою сьогодні для нас доля, то все ж таки на деяких відтінках осягнули ми поважних успіхів: маємо на думці засвоєння цілим світом української проблеми, визнання України як рівнорядного члена інших націй, як підмету міжнародного права, тощо.

Якщо одначе ставимо питання про наші внутрішні відносини, то на цьому відтинку потерпіли ми дуже болючі втрати внаслідок довголітнього поневолення; передовсім ми не мали зможи виплекати повновартної української людини!

Так стаємо перед «вічним» для кожної спільноти питанням дітей,—питанням нашої молоді. Не тільки батьки мають журитися майбутнім своїх дітей; спільнота запікається питанням своєї молоді не менше від батьків, а може й ще в більшій мірі ніж вони.

Здоровий хлопський розум каже, що для осягнення вищого ступеня досконалості нас як спільноти треба в першу чергу звернути увагу не на доповнення, чи перетворення якостей старшої генерації (—хоч і це дуже важне і дуже побажане—), але і рішучо треба витратити усю можливу енергію, щоби наростаюче молоде покоління відповіло вимогам нашого росту, нашого поступу до здійснення наших найвищих національних ідеалів.

Боротьба за украйнську людину завтрашнього дня не починається сьогодні і не кінчиться завтра; вона була, є і буде так довго, як довго ми як спільнота будемо і схочемо жити.

Боротьба саме за украйнську людину—це проблема «бути або не бути» нам як нації по своїй важності; проблема виховання по своїй якості. В основному вона складається з таких елементів:

1. ідеал української людини; наш,

український ідеал, не чужий, копійований від інших; бо тільки він—нам дорогий—відповідатиме нашему характерові, вдачі, історичним умовинам і т. п.;

(Зацікавлених цим питанням відсилаю до матеріалів Пластового Виховного Семінара, зокрема: «Ідеал української людини у творах письменників княжої Русі і в українській народній пісні», та „Проблема проводу в українській дійсності“).

2. О б'єкт виховання: молодь. Аналіза за об'єкту: психологія молоді взагалі, характеристика сучасної української молоді поодиноких земель, і. т. п.;

3. Метод виховання: шляхи, середники, способи... якими можна даний об'єкт зблизити до згаданого ідеалу.

Хто хоче братися за це відповідальне діло виховання молоді, той мусить з цих питань точно здавати собі справу—не тільки інтуїтивно, але й реально.

Хоч як важні це питання, то не багато процес в нас пишуть і говорять; ще менше школять відповідних фахівців. Цей кадр безумонно потрібний для успішності діла, бо дилетантизм в цій ділянці приносить неминучі негативні наслідки. Нагадується порівнання Сократа: виплекання шляхетної раси коней через відповідне плекання лошаків вимагає вміння, теоретичного знання і практики; наскільки більше знання і досвіду повинні набути ці, що хочуть виховувати молодь; і,каже даліше Сократ:

«... Я не брав би ся за плекання лошаків; не повинен братися за виховання молоді, хто не передумав цілої справи».

Над вихованням молоді працюють в нашому суспільстві: дім, школа, церква, а також саме громадське життя, як таке.

Пласт—організація молоді для патріотичного всестороннього самовиховання—найкраща метода позашкільного виховання, мусить мати і має до всіх вище згаданих виховних чинників своєясне і чітко окреслене відношення.

II.

Заки перейти до з'ясування відношення Пласти до зовнішнього світа а зокрема до школи, дому, церкви і громадського життя, треба точніше з'ясувати суть Пласти, щебто відповісти на питання: Що це таке Пласт? — бо подана вгорі дефініція Пласти, як самовиховної організації молоді, чи то як найкращого методу позашкільного виховання аж надто загальна, не вичерпує всесторонньо проблеми і тим самим не може дати повної уяви про справу.

Коли перед 35-ти роками на вулицях Львова з'явилися перші пластуни, громадянство, своє і чуже, з цікавістю і здивуванням дивилося на тих юнаків у коротких штанцятах, дивному ширококрісому капелюсі, в зелених одностроях. Що це за хлопці? Яка це організація? Чому молодь так гориться до неї?

З того часу по нинішній день не сходить з порядку приватних чи публичних розмов, статей і дискусій одне питання: Що таке Пласт?—і мабуть мало рухів молоді викликало стільки суперечних і фальшивих поглядів про їхню дійну суть і остаточні цілі, як саме Пласт.

Дехто хотів би вбачати в Пласті тільки спортивно-руханкове чи мандрівниче товариство молоді. Інші вбачають в ньому свого роду парамілітарну організацію, чим дають доказ повного незнання правдивої суті справи. Ще інші хотіли б бачити в Пласті доріст своєї партійно-політичної чи то конфесійної організації. Є ще й такі, що поборюють Пласт, закидаючи йому інтернаціоналізм і космомолотизм та недостатню увагу до національних моментів і т. п.

Як бачимо, ціла скаля на перший погляд ніби справедливих заміток і спроб короткої характеристики, що одначе гостро різняться між собою, а подекуди навіть сурепечать.

Що ж таке, отже, насправді Пласт?

Сторонньому Пласт—на перший погляд—може видаватися дуже складною справою. Бо й справді, якщо б тільки можна будо відчинити перед цим стороннім широко брами скавтівського руху в цілім світі і з однієї точки показати в один момент життя скавтів, то перед глядачем розгорнулася б надзвичайна картина: під вільним небом він побачив би гурти, сотні тисяч сонцем-опалених жвавих юнаків, занятих різними завданнями в таборах, на прогулянках, під час маршруту і спочинку.

І коли сторонній глядач серед юнаків спитався б одного з них: „Скажи мені, що це таке Пласт—скавтінг?“ — хлопчина, сміючись, відповів би: «Пласт—це з а б а в а».

Те саме запитання ставив би він юнакові, що всеціло занятий розкладанням ватр, і здивовано глянув би юнак на нього, і відповів би: «Пласт—це п р и г о д а».

А машеруючий повз глядача відділ пластунів, почувши його запитання, відповів би: «Пласт—це п о б р а т и м с т в о».

Так самі юнаки характеризували б свою діяльність, свої заняття, свою гру.

І г р а—те властиве слово, що його ми шукали.

Для юнака Пласт—гра, величня гра, повна забав і повна сміху—гра, що держить його постійно занятим та робить його щасливим.

Це та притягаюча сила, що робить юнака пластуном. Активність у пластуванні притягає молодь, найбільше, бо вона відповідає найбільшому вродженню і притаманним імпульсам юнака—потребі щось робити.

Зустріч, прогулянки і табори—це найосновніші етапи діяльності. Навіть точки Пластового Закону і поведінки подані юнакові у формі акцій: «Готуйся!», «Зроби щодня добре діло!...» І справді головний принцип у пластуванні це «навчання через ч и н». Тут немає нічого негативного; немає заборони. Пласт не каже: «Не нищ пташиних гнізд», тільки: «Підглянь, як живуть птахи!». Не заборона: «Не стирай молодих деревець!», але: «Пластун помогає при охороні лісу»,—це мова юнака—позитивна, спонуклива, заохотлива; а не заборонна, негативна.

Пласт—це пригода, пригода в виконуванні праці самостійно, або гуртом, пригода в підшукуванні й виконанні щодня доброго діла; пригода на звідах—піонерів в житті на лоні природи.

Є і побратимство—товариство в гуртку, в цій природній, основній частині Пласти. В гуртку є завжди поштовх до нових акцій, до новихсясяв, чим тяжче завдання, тим краща нагорода осягу, за це різні ступні й відзначення, що їх треба й можна здобувати.

Джеймс Рассель говорить:

«Для юнака, що бажає посвятити себе Пластові, є багато занять, що можуть видаватися забавою, багато вирізняючих, гідних наслідування становищ, що їх юнак високо цінить, становиськ, які він може заняті, почувавши силу до цього, правил поведінки, яким він мусить коритися,—одним словом, пластова програма звертається до юнацьких інстинктів, і методи відповідають природі юнака, взагалі характерові молодої людини».

Він каже далі: „Кожне завдання в Пласті—заняттям дорослого мужа, досліджене до спроможностей малого хлопця. І відзвук в зацікавленнях юнака народжується не тому, що він хоче бути мужчиною. Кожне з Пластових завдань тримає юнака не тільки тому, що він, юнак, любить це завдання, але тому, що дорослі мужчини вважають ці завдання корисними. Це мужчина в юнаців підказує таке розуміння пластових занять, що ідеалізована мужність, що наказує стояти по стороні добра проти зла, за правду проти фальшу, помагати слабшим і потребуючим, глядіти за найкращими речами в житті та любити їх.

Коли б отже, з тих на широку міру задуманих міркувань, хотіли б ми подати суть Пласту—так би мовити в лушпіні горіха, то ми сказали б: Пласт є гра для хлопців, під проводом хлопців, при розумінні провідництві і дорадництві дорослих, що ще почивають в собі молодечий запал; гра багата завданнями — гра, що розвиває характер через вправу, що вишколює громадські чесноти, а все це — через переживання на лоні природи.

Але пластова гра, пригода і мандрівка чимсь різняться від звичайної спортивної гри юнака. Різниця в тому, що пластова гра вкладається органічно в певні ідейні рамки пластового світогляду. Воно не ціль для себе, а засіб виховання. Пласт ставить свою метою виховати справжню людину і корисного громадянина, тобто, людину, в якій гармонійно розвинені всі прикмети серця, розуму і волі, в якій живе почуття звязку з національною спільнотою. Пластова гра — це підготовка до життя, але такого життя, що є змаганням за найкращий осяг на всіх ділянках. Пласт хоче напоїти юнака етосом боротьби за правду і красу, хоче прищепити йому незгасну жагу здобування щораз кращого осягу на тому шляху.

Цей етос визначує всі інші елементи пластового руху. Це насамперед добровільність пластових обов'язків. Пласт ні в якій формі не змушує пластуна приймати пластові приречення. Пласт хоче мати тільки тих, які добровільно приймають і приречення і Пластовий Закон.

Пласт має свою власну методу праці. Всі ігри і інші пластові заняття проводяться в гуртку. Болітко і тільки болітко дає змогу індивідуально підходити до кожного пластуна, а рівночасно привчає його жити в гурті з іншими і плекає в ньому дух співпраці, братерства і спільноти.

Зближення до природи це противага однобічності модерної цивілізації, яка зубожує людину, розірвавши її звязок з землею і природою. Життя пластуна в природі збагачує його душу і рівночасно дає йому змогу пізнати красу життя та велич її Творця.

Пластове Приречення і Пластовий Закон—це основа пластового світогляду, пластового життя. Тут оригінальним способом поєднано вселюдське з національним. Тут знайдено гармонію між тими вічними цінностями, які дорогі кожній людині, і тими ідеалами, до яких змагає нація. Тому пластова організація стала найбільш поширеним рухом молоді в цілім світі.

Тепер, коли в наслідок різних причин Пласт став такий популярний і серед українського громадянства, він наражений на те, що його можуть різні люди зле розуміти. Тому завдання всіх тих, що про нього говорять і пишуть, вжитися в пластову атмосферу так основно, щоб справді зрозуміти те, що в ньому суттєве і розрізнати від того, що чуже. Чужим пластовій організації є дух мілітаризму. Опінюючи вповні обов'язок кожного гр-

мадяніна щодо своєї батьківщини, коли вона в не- безпеці, Пласт якнайбільше віддалений від того, щоб запроваджувати в себе будьякі мілітаристичні, тенденції, або методи. Чужий для Пласти дух ненависті, ексклюзивності і шовінізму в міжнаціональних взаєминах; чужий дух клясової, расової або віроїсповідної ворожнечі. Чужий йому дух партійної гуртковості, яка ділить націю на ворогуючі табори, ослаблює її відпорність.

III.

Характер і громадські чесноти це є цілі Пласти.

Але ж вони не є притаманні тільки пластовій методі виховання. Які ж отже основні елементи відрізняють Пласт від інших методів — чи то програмів виховання молоді?

В більшості інших програм виховання молоді юнаки є трактовані попросту як члени групи. В Пласті кожний юнак є трактований як окремий індивід.

Ми полягаємо на тому, що в Пласті будова характеру може доконуваватися тільки після прослідження — простудіювання кожного юнака зокрема. Не можна довершити того, спихаючи юнака в гурт, даючи йому можливість брати участь тільки в збірній діяльності. Навпаки, це щонайвище тільки початок. Кожний юнак має охоту вплести їдеї Пласти в своє життя, він хоче навчитися пластового вміння для себе самого. Пластова програма не складається зі щоденних сходин групи хлопців, але з річей, які має зробити сам юнак і які юнак має набути сам. Якщо пластовою роботою кермує розумний виховник, то вона може принести дуже багато користі юнакам дома, в школі, чи взагалі в житті.

Пласт повинен пристосуватися до кожного юнака індивідуально. Повільний має стільки ж самого шансів на повне пластове життя, що й скорий. Менше здібний, має стільки ж само виглядів насяти — в границях своїх здібностей — скільки талановитий. Так отже кожний юнак, як індивід, дізнає однакової помочі, щоб вирости на щасливого, здорового, зарадного громадянина.

Однак кожний юнак хоче бути живою частиною групи — свого власного гурта — під своїм власним проводом.

Геніяльність скавтінгу лежить саме в тому, що він пізнав це і впровадив т. зв. «гуртковий метод» не як один із своїх методів, але як єдину методу виховання.

Кілька гуртків творять курінь, який під проводом звязкового координує, наглядає та дає товчок і ставить ціль для праці гуртків. Курінь є власністю пластунів і кожний юнак через своєго гурткового має вплив на діяльність куреня.

Так отже перший основний елемент пластової методи — це юнак як індивід, юнак в гуртку і юнак в курені.

При тому юнак-пластун виступає зasadничо в пластунському однострою, який є не тільки технічним але й виховним елементом у Пласти.

Другим основним елементом являється пластовий провідник. Ми свідомі того, що наш Пластовий Улад буде таким, яким буде його пластовий провід. Під тим оглядом у нас ще багацько праці, ще багато труду прийдеться положити, щоб цей провідний кадр поставити на відповідній висоті. Однаке цей труд оплатиться сто-кратно.

Прикмети, якими повинен відзначатися пластовий провідник — виховник, зібрані в оцих 10-ти точках:

1. Віра в юнаків, що родитиме в тебе бажання посвятити для них себе і свій час.

2. Запал зосереджений на щастю юнаків у роках їхнього формування (фізичного і духового); — «щасливий юнак, це добрий юнак — а добрий юнак це мабутній добрий громадянин».

3. Безмежне довір'я до Пласти як тої програми, що найкраще надається до формування нашої молоді на досконалих мужів.

4. Зрозуміння, що для юнака Пласт це гра — для тебе гра з метою: будувати характер і школити громадські чесноти.

5. Свідомість того, що для твоїх юнаків ти є Пластом. «Це чим ти є, кричить так голосно, що я нечу, що ти кажеш!»

6. Послідовність у виконуванні наміченої програми з енергією і витревалістю, терпеливістю і добрим настроєм.

7. Охота усунути себе на другий план і дати можливість юнацьким провідникам вести і рости методом праці в гуртку.

8. Бажання іти вперед в набуванні вміlostей пластового виховника — користуючись кожною нагодою для перешколу та усіми доступними матеріалами з цієї ділянки.

9. Готовість співпрацювати рука в руку з домом, церквою, школою, місцевими пластовими властями, Верховною Пластовою Командою, для добра поодиноких юнаків і для добра спільноти як цілості.

10. Замінування до життя в природі у всіх його формах і любов до її Творця.

(Цей «декальог» подано за американською скавтовою літературою).

Коли пластовий провідник збирає біля себе молодь, то очевидно на тих зібраних щось мусить діятися.

Що ж діється в Пласти?

Багацько! — Саме ця різноманітність Пласти — це третій основний елемент в пластовій програмі.

Кожному українському юнакові кидає Пласт визов:

Ходи за нами!

Серед нас місце для кожного українського юнака. Ми ані військо, ані школа; ми добровільно дібраний гурт юнаків, що в пластовій грі шукають радощів життя і користі для себе — і для свого народу.

У нас різні цікаві заняття: Починаючи з таких, що може виглядати Тобі дивними, як ось в'язання пластових узлів, різні розмови на віддалі, таємне гурткове життя тощо, аж до важких і складних, на перший погляд, вимог пластових проб.

Але це тільки перше враження.

Коли Ти знайдеш побратимів зацікавлених у пластуванні (а ти іх певно знайдеш!), тоді побачиш, як скоро ти піренеш разом з ним в гущу всіх заняття, як швидко та легко набудеш Ти пластового знання.

Чи ж не цікаво Тобі пізнавати «по знаках» сторони світу та скоро орієнтуватися у незнаному поземеллі? Проводити ночі під голим небом літом і зимою? Розбивати намети та запалювати ватру одним сірником, або й без нього — як це роблять індіанці в преріях Америки? Йти лісом тихо, без шелесту, щоб не тріщало сухе гілля під ногами та не робив галасу необережно штовхнутий камінь (бо схочеш піznати таємницю «Великого Бору», підгляти дикого звіра й птаху й не сполохати їх)? Пізнавати по листю дерева й кущі та відрізняти істинні рослини та гриби від трійливих? Вміти плавати та розуміти життя водних тварин і рослин? Пнітися на вершки гір та проводити гутірки при Ватрі Великої Раді?

Коротко: Чи ж не хочеш зрозуміти відвічних законів природи, щоб стати правдивим сином сонця та братом буйних вітрів?

Чи ж не хочеш бути зарадним у кожній — і найскладнішій — життєвій ситуації? Ніколи в паніці не тратити голови, завжди бути усміхненим і погідним і вміти принести собі та другим поміч у наглих випадках? Сповіяти щодня добре діло, помагаючи слабшим і потребуючим, немов правдивий лицар? Зберігати добре ім'я пластуна, щоб другі могли певно числити на тебе? Чи бізнес ти багато, але не оповідав усього, що знаєш, кожному стрічному? Щоб твоє око бачило більше, ніж можуть заважити другі, — але щоб інші не бачили Тебе? Щоб скромний Ти був, не чванькувати, — хоча не один хвалько провокуватиме Твоє

знання своїм розхристаним язиком? Бо не слова — але діла повинні говорити за Тебе, а твій язик знає, що його місце за подбійною загрою Твоїх губ і зубів.

Панування над собою вивчатимеш при кожній нагоді, при кожній пластовій грі, кожній вправі, притримуючись скрізь неписаних законів чесного і гри та чесного змагу. Пам'ятай, що володіли світом тільки ті, що вміли панувати над собою!

Ідеал пластиуни, що його маємо нам наш розум і наше серце, побачиш на всіх ступнях розвитку і у кожному сторіччі історії людини: це щось вічне, — це те, що криється в ідеї добра та яраси. Тоді Ти теж зрозумієш, що це значить: пластиун є братом пластиунів усього світу.

Тож:

Ходи з нами!

Ходи, щоб вчитися мандрувати, плавати, веселувати, іздити колесом і самоходом, — а може колись і ширяки будувати та літати, немов той Ітах!

А коли набудеш у твердій боротьбі — передовсім зі самим собою — хоч частину пластових чеснот, тоді справді будеш готовим послужити у потребі своєї громаді, своєї батьківщині. Тоді зрозумієш давно славу великих прадідів Твоїх і чеснот, що слухатимешся своєго власного проводу, своїх власних авторитетів. Тоді Ти щойно зрозумієш, що історія не починається від Тебе. Тоді Ти оціниш тягар обов'язків, що лежать на сьогоднішнім старшім поколінню — та добровільно візьмеш на себе частину, яку Ти нести спроможний — у повнім почутті відповідальності на виконане діло — для добра майбутніх поколінь.

Як бачиш, ціль до якої ми вибралися іти — ясна та велика, — але шлях далекий і важкий. І не хотіли б ми Тобі закривати очей на тверде життя наших днів — солодкою романтикою. Тому не обіюємо Тобі в наших рядах нічого, крім великого змагу в виді пластової ігри.

Ми певні тільки одного: Коли Ти зробиш тільки один справжній крок спільно з нами, то опісля постійно вертатимешся і з тugoю глядіть будеш на наш шлях, — хочби Ти й відстав, з якихнебудь причин, від нашої громади. Бо — раз у життю пластиуном бути — значить: пластиуном умирати!

Тож, — якщо Ти зрозумієш мову цих слів, —

ХОДИ З НАМИ!

Так в загальних чертах з'ясовується діяльність Пласти юнакам. Вона справді так різнопородна, що годі уявити собі ще щось поза нею, що могло б зацікавити юнака.

Четвертим елементом Пласти є сама організація від місцевих клітин починаючи, через коші, області, краї, національні централі аж до Міжнародного Скавтового Бюро в Лондоні.

Вінці п'ятий найважніший елемент це пластова Присяга і Закон. Геніяльність скавтінгу лежить саме в його Законі.

Пластовий Закон оснований на лицарських кодексах старовини; він висловлений у позитивній формі і заохочує юнака радше до позитивної праці ніж пятнуне його хиби. Інші закони говорять „роби“ або „не роби“, „мусиш“ або „не смієш“... Пластовий Закон каже: „пластиун е...“

Ставлячи перед юнака пластовий закон — від хвилини його вступлення до Пласти під час відповідної церемонії — і ставлячи юнака в життєві ситуації, в яких він може вправлятися у вірності цьому законові — мудрий пластовий провідник-скавт-мастер з уявою — ідею може віщіти у кожного юнака бажання бути: фізично сильним, духовно свіжим, морально прямим!

Пластовий Закон у скавтових уладах різних націй різиться формою, але по суті він один і той сам. Так отже у нас цей закон має 14 точок, в Англійців 10, а у американців 12, але основний зміст цих всіх законів однаковий.

IV.

Пластовий рух у світі у своїй найважнішій частині це організація юнаків від 10—18 літ. Хто ж є цей юнак, про кого ми тут зараз говоримо?

дальше ним в пластовій роботі постійно займається?

Для своїх ровесників, — це часто герой; для матері — коханий синочок; для сестри — нестепна зараза; для батька — містерія; для вчителів — скомпліковаана в'язанка противорічностей.

Пригадаймо себе! Усі наші замилування і нехоті...

Тільки тоді, коли зрозуміємо природу хлопця, дівчини, юнака, юначки, ми будемо здібні керувати ними. Ми не маємо права і не будемо мати ніякого виправдання, коли втрутатись будемо в життя юнаків — а ще більше, коли схочемо провадити їх — без того, щоб самим не завдати собі труду злагнути їхні бажання і пізнати усі ті скриті імпульси характеристичні для кожної молодої людини.

Ми будуємо на тому, що находимо.

Юнак приходить до нас з певними тенденціями, охотою та своїми власними бажаннями, що всі разом становлять частину його природи. Вони є! Нуртують в нім, впливають на його поведінку і його відношення до зовнішнього світу — і їх мусимо зробити корисними для наших цілей в праці над юнаком.

Він є активний, він постійно занятий чимсь; він щось робить, він шукає руху, чину, забави, жарту.

Бін хоче товариства, так сказа ти б „своєї“ банди“ хоче належати до неї і бути з нею.

Він шукає пригоди, газарду, може містерії; для нього скрізь у світі є романтика.

Він має амбіцію іти вперед, осягати і здобувати речі, які видаються йому гідними труду, гідними того, щоб брати за них відповідальність і всі зв'язані з цим невигоди і недостачі. Бін бажає відзначення серед ровесників і сподіється, що зможе стати їхнім провідником. Він любить ривалізацію і змаг. Він хоче «знати». Голод знання у нього негасимий. Постійно мучать його питання «як», «що», «чому»?

У нього постійно подив для герой — і йому зовсім не соромно наслідувати тих, що він їх по-дивляє.

Звичайно ми маємо з ним до діла в часі його, чи її, дозрівання, що приносить з собою духову і фізичну зміну, коли він робить відкриття, що дівчата, чи хлопці «притягають», і що всі молодші ровесники це „дітваки“.

Так стойте перед нами він: юнак! юначка!

Ми мусимо брати його таким, яким його находимо! З розбурханим волоссям, іноді нечесного й вередливого, але запаленого товариша в наших мандрівках, з його вродженою і набутою вдачею; мусимо допомогти йому стати мужем і набути черт характеру, потрібних для доброго громадянина.

Помогти в будові характеру? Але ж характер — це невловима річ. Як же ж можемо помагати в його будові, в його творенні?

Якщо юнак має набути щонебудь як рису своєго характеру, він мусить це в правляти!

«Якщо ви бажаєте входити в юнака почуття шляхетності в чесному змагу, ви можете говорити про це цілий день і до кінця віку, — батьки можуть карати його — учитель ганити, — але як довго юнак не буде вправляти чесного змагу в грі внутрі і назовні гуртка він ніколи не присвоїть собі цієї риси характеру. — Він не може на вчитися того, чого не переводить ім'я в практиці. І ви не можете навчитися грати водного м'яча, якщо тільки будете говорити про це, а не вправляти!

Найбільше поможемо юнакові, коли заставимо робити діло і поставимо його в таку позицію, щоби він міг пірнути з душою і серцем в те, що він робить. Це є таємниця: «в читися чрез чин». Ми мусимо старатися видобути з юнака те, що найшляхетніше і найкраще в ньому. Давати йому можність розвивати ті бажані черти юнацького характеру, які опісля характеризуватимуть його як мужа. Ставити його в таку життєву позицію, яка уможливила б йому цю практику.

Але ж ми не можемо змоделювати юнацько-го характеру за один день. Щоби осягнути нашу ціль, ми мусимо на відповідно довгий час втримати заинтересування хлопця і розвивати в нім ті риси призвичаєння і поведінки, які творять характер пластиuna.

Зацікавити юнака не тяжко. Але втримати його, от і трудність.

А все ж таки в тому дні, коли юнак зголошується до Пласти, він дає нам до рук найкращий середник, щоби його втримати.

Цим середником є його зацікавлення пластванням. У самому факті, що він пристає до нас, ми маємо ключ до втримання його при собі.

Він хоче бути пластиуном з якихсь причин, чому збудилося його зацікавлення і мусить бути заспокоєне. І з хвилиною, коли це зацікавлення вмирає, юнак відпадає з наших рядів.

То ж: зацікавлення юнака це є ключ до його втримання. Зацікавлення в чому?

Очевидно, не в наших цілях: будова характеру і школення громадянських чеснот. — Це ж не поміститься в його власній голові, що він має щотижневими сходинами в гуртку чи курені розвивати характер, чи вчитися як стати добрим громадянином. Його перша думка — це забава — гра, якої він шукає. Його зацікавлення є в тому, що ми назвали б: «хлопці! давайте пічнемо!»

Він приходить до гуртка з великими надіями і тільки, коли ми око в око з ним зрозумімо його погляд, його точку бачення скавтінгу-пластвува-

ня, ми зможемо заспокоїти його надії і в цей спосіб вдергати його!

І чого ж надіється юнак? Чого він віжидає? Він очікує пригоди — в великої пережиття в Пласти! Це є те, за чим він до нас приходить — ще поглощаюче його зацікавлення — і це є те, що ми мусимо дати йому.

Притягає його вже саме слово: Скавт — Пласт — звідун.

Він гордий на те, що він є пластиун. Світ відчинається перед ним, ріки, гори; він бачить себе шоніром — колоністом, а Пласт має помогти йому до цього.

І так він пристане до нас з ентузіазмом. Наше відповідальне завдання в тому, щоб цей ентузіазм задержати постійно гарячим. Це є в нашій силі і це є одинокий шлях, щоб юнака задержати при собі.

Користаймо з нашої фантазії; учімся прислухуватись до власних юнацьких помислів; робім ужиток з чужих ідей — ідей других, а побачимо, що ростимуть ці юнаки на добрих пластиунів і добрих громадян України.

Ми можемо бути певні, що коли в найближчих місяцях підховаем і втягнемо в пластові ряди знова гурти тих 12—14—16-літніх юнаків — а жорстока доля хотіла б в найближчому часі знова зробити „нелегальним“ наш Пласт — то при найближчій способності ті, сьогодні 12—14-літні, юнаки піднімуть гордо пластовий прапор і передадуть його в нові юнацькі руки!

(Продовження буде)

C. КОСАР

ПРИЧИНКИ ДО ІСТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ПАРТИЗАНКИ

Друга світова війна, особливо після 22. червня 1941 р., найбільше бурхливо позначилися на Україні. Український політичний актив привітав її радісно, сподіваючись, що вона принесе певні зміни в нашему національно - політичному і соціальному житті, які могли лише поліпшити наше положення, бо так, як тоді стояла ситуація, здавалося, що стратити ми не могли нічого.

Німецькі війська, що побідно машерували по наших землях, женучи перед собою большевицьку армію, масово звільняли політичних в'язнів з бувших большевицьких в'язниць, не перешкоджали в організації економічного та культурно-освітнього життя, бо не хотіли мати вороже настроєного до себе запілля.

Та іділля скоро розвіялась. Німецькі націонал-соціалісти невдовзі показали своє правдиве обличчя. Перебравши владу від війська, в половині вересня 1941 р., вони в першу чергу перевели масові арешти всіх тих, кого уважали, що може бути шкідником у переведенні наміченого ними політичного плану, зліквідували наново відроджені культурно-освітні установи, преса підпала острій цензурі і змушена була змінити тон. Окупаційна влада дала своїх керівників до всіх ділянок господарського життя, підкорядковуючи його своїм імперіалістичним інтересам. Праця, що зараз по приході німецької армії почала набирати широкого розгону, припинилася, а та інтелігенція, яка залишилася ще на свободі заняла, вичікуюче становище. Все інше, що було примушено працювати, «ходило відробляти панщину».

Для українського загалу дуже скоро стало цілком зрозумілим, за що змагається Німеччина. Стало ясним, що в побудованій нею системі «Нової

Європи» Україна має стати кольонією, потрібним її життєвим простором і то з якнайменшою кількістю місцевого населення, а спеціально його інтелігенція, що могла навколо себе зорганізувати маси і ставити спротив здійсненню германських мрій про українсько сало і пшеницю.

Після першої хвилі арештів і ув'язнень ситуація трохи успокоїлась, хоч поодинокі арешти були на денному порядку. Такий стан тривав на Волині цілу зиму 1941-42 р. Але далі на сході України терор ні тільки не меншав, а збільшувався.

Весна 1942 р. принесла зі собою нові розпорядження, згідно з якими розпочалася рекрутакія і вивіз певної кількості працездатного населення на примусові роботи до Німеччини. Перші контингенти людей не були великі, але частина молоді вже рішила піти в ліси і скриватися в підпіллі, щоб не залишати рідних земель.

Та то був лише передмак того, що прийшло далі. Коли в 1942 р. контингент робітництва для вивозу на роботи був невеликий, то місцева адміністрація ці речі погодила так, що вони не дуже відбивалися на духових настроях населення. В кожному місті і селі завжди можна було знайти певну частину молодих людей, яка не представляла з тих чи інших причин більшої вартості і головно тим елементом далося покрити ті перші контингенти, а вже при слідуючих поборах тих резерв не було. Кількість запотребування була значно вища та й сама форма побору жорстокіша.

До того всього ще після жнів 1942 р. полутилися різного рода харчові контингенти, які через свої розміри і надзвичайно низьку оплату за них, здевалюваною советською валютою при абсолютній відсутності на ринку промислових товарів,

що давали б рекомпензату і засоби дальнього виробництва, сильно притиснули і перед тим уже скривджене матеріально наше селянство.

Коли на початку неселення на ці події відносилось вичікуванням, то далі більше стало чутно нарікання і поставало бажання шукати засобів самодопомоги. Здача харчевих сільсько-господарських контингентів поступала пиняво. У відповідь на це закрились для приватного і так обмеженого перемолу млини, оліярні, крупарні, прийшла заборона бити для власного вжитку худобу. Село на ці розпорядження відповіло продукцією жорен і потайних оліярень. Худоба билася ночами по різних ярах та під збройною охороною. Ситуація з кожним днем напружуvalась і вже весною 1943 р. на заклик і накази окупантів стивитись призначеним на вивіз до Німеччини робітникам на збірні пункти не зголосилася ні одна людина.

Ще в 1941 р. зараз по приході німців, зорганізувалася на занятих ними українських теренах, впарі з господарськими і культурно-освітнimi установами, порядкова поліція, яка мала обов'язок пильнувати внутрішнього порядку в краю. З хвилиною створення Райхскомісаріату України, коли цивільна влада перебрала від війська керму правління в свої руки і обсадила керівні становища своїми людьми, порядковій поліції надалі залишились її автономні права. Опір того на Волині був зорганізований відділ господарської поліції і три допоміжних поліційних батальйони, яких також не розформовано.

Виявлений супроти виїзду на примусові роботи опір, окупанти постановили зломити силою і для вербування, а краще сказати, для ловлення людей, попробували послуговуватися місцевою поліцією. Завдяки цьому прийшло при кінці березня до перших більших кривавих подій в Здолбунові.

Тому, що населення того повіту, як і інших, не захотіло добровільно зголосуватися на виїзд до Німеччини, окупаційна влада дала наказ здолбунівській українській поліції, щоби вона, разом з німецьким відділом жандармерії, перепровадила в кількох селах облаву. Не маючи бажання бути катом своїм братам, українська поліція відмовилася виконати наказ і тим стягнула на себе непогамовану злобу окупантів, які рішили помститися на ній за свої невдачі. Лишаючи тимчасово в спокою намічені для облави села, вони обезброїли поліцію як в самому місті Здолбунові, так і в дооколичних районах, 12 осіб, що їхуважали провідниками спротиву, без ніякого суду розстріляли, а решту під сильною охороною відпровадили на станцію, заладували до товарових вагонів, там їх позамикали, при чому в часі цілої акції багатьох кріваво побили і відправили їх до концентраційних таборів в Німеччині.

На здолбунівському випадку німці ще раз переконалися, що поміж курянцями небагато знайдеться охочих бути катами свого народу і тому постановили зліkvідувати не відповідачу їх інтересам поліцію на цілій Волині та вжити її в Німеччині як робочу силу. Після жорстокої розправи в Здолбунові, вони видали розпорядження Рівенській повітовій поліції, щоби вона, під претекстом перевищколу, ставилася в м. Рівному. Там мали намір перепровадити з нею те саме, що зробили в Здолбунові. Самі ж на периферії боялися виїхати то-

му, що рахувалися зі збройним опором, а не маючи на місці відповідних сил, які могли б розіслати по всіх районах, не були певні наслідків. Але вістка про здолбунівські події блискавкою рознеслась про всіх волинських закутках і рівенська поліція вже подорожі довідалась про все і замість того, щоби піти в приготовану пастку, витягнула відповідні вісновки і пішла зі зброяю в ліси.

За прикладом цих двох повітів незабаром пішла порядкова поліція цілої Волині, а вслід за нею направився відділ господарської поліції, що стаціонував в Луцьку, всі три допоміжні батальйони та вся загрожена вивозом молодь.

За кілька тижнів квітня 1943 р. на просторах Волині замість служби безпеки кишіло від підпілля. Загалом треба рахувати, що в тому часі поза рямками обов'язуючого тоді закону опинилося понад 8000 людей.

Окупанти певніше могли почувати себе тільки в містах, де мали військові залоги, які поширили ще на залізничні станції, щоби охороняти шляхи. Хоч на периферіях панувало безладдя, бо всі німецькі адміністратори повтікали до центрів, треба підкреслити, що в той час не було там ніяких випадків кримінального характеру і це неоднократно підкреслювали чужинці, що мешкали на волинських селах як національна меншість.

Стан спокою тривав не довго. Лісні простори, що дали сховище утікачам в деяких місцевостях перетворились в організовані на військовий лад табори, а тому, що там опинилась молодь в своїй більшості неознайомлена зі зброяю і воєнною тактикою, то її зачали в цьому напрямі вишколювати, підготовлюючись таким чином до дальших подій.

До головних вишкільних осередків належало містечко Колки, Луцького повіту, положене на Волинському Поліссі серед лісів і пісків у віддалі 40 кілометрів від Луцька. Далеко віддалене від головних шляхів, само не звязане зі світом ніякою, поважнішою магістралею, облите з одної сторони рікою Стиром з його болотами, а з інших сторін окутане лісами, не мало ніякої німецької залоги, та, що була — втікла на початку подій) там стало пристановищем для втікачів, які, використавши його стратегічне положення, оснували там свої головні воєнні та харчеві бази, старшинську і підстаршинську школу. Команда зорганізованої залоги керувала партизанськими акціями на цілу свою округу.

Позатим один з менших але важливих пунктів знаходився в Радивилівських лісах біля села Гараймівки, Луцького повіту. Невеликий відділ, що там стаціонував, щоденно виходив на лісову поляну і там переводив свої вправи. Недалеко тої місцевості була положена польська кольонія, що складалася з 8 господарств і її мешканці, зауваживши ті вправи і перебування там партизан, донесли про це німецькій жандармерії, хоч до того не мали найменшої підстави, бо їх ніхто не займав, а напаки — старалися оминати навіть з ними зустрічі. На таке донесення на слідуючий день — то була половина квітня 1943 р. — з'явилася озброєна в танки німецька жандармерія з наміром той відділ зліkvідувати. Виставлені по дорогах партизанські частини, своєчасно попередили про наближення ворога і партизани, криючи відступ зі стратою 2

вбитих і кількох ранених, скрилися в глибині лісу. Ворог не відважився переслідувати і по довшій стрілянині завернувшись, поїхав на своє місце постою. Таке поступування огірчило лісовиків і вони вислали до тої колонії своїх відпоручників, які зажадали від них залишити садиби і очистити терені Поляки, думают, що від виконання цього наказу їх охоронять німці, не послухались і залишились далі на своїх місцях. Це скінчилось тим, що до тої колонії вмашерували партизани, виселили населення з цілим його рухомим майном а будинки запалили, аби унеможливити мешканцям поворот.

Цей випадок підхопила і використала німецька пропаганда і розпочала агітацію поміж польським населенням під кличем «втікайте, поляки, до міст, бо українська партизанка має намір вас винищити». Після такої провокації шляхи до Луцька наповнилися польськими втікачами, що на фірах везли своє майно, а за транспортами гнали табуни худоби. На дозвіл влади католицький клір біля Луцького костела зорганізував для тих втікачів табор, в якому за кілька днів спинилось понад 5000 осіб. На периферіях в той час запанував знову цілковитий спокій. Перебуваючи під відкритим небом втікачі не могли похвалитись великими вигодами, а тому стали більше тверезо і блище приглядатися тим подіям, робити з них висновки та констатувати, що фактично не було цілі залишати свої оселі і навіть деякі з них почали вертатися назад до своїх садіб. Німці побачили, що наплив втікачів вже припинився, одного ранку, не більше як тиждень після заснування табору, (при кінці квітня 1943 р.), оточили його своєю жандармерією, зайшли до середи ни, вибрали з посеред втікачів всіх працездатних, під ескортою відправили їх на станцію, заладували до вагонів і вислали до Німеччини на працю. Їх сільсько-господарський інвентар і худобу сконфіскували і передали до державних маєтків а дітей і старих залишили їх власній долі.

На жаль польська публична опінія, після такої наглядної картини німецького поступування не потрафила витягнути з того відповідних висновків і невідомо з яких причин, за цілій цей акт складала в своїй пропаганді вину на українців, через що відносини стали ще більш заогнюватися.

В межичасі на Луччині стались дві характеристичні події. В половині квітня 1943 р., на великий тижні, поміж залізничними станціями Ківірці — Рожице, напроти села Клепачева, потяг, що віз українську молодь з Київщини до Німеччини на примусові роботи, наїхав на підложену під шини міну, наслідком чого сталася катастрофа, в якій згинуло понад 40 осіб, а біля 180 було ранених, яких частина пізніше вмерла в лікарнях. З німців, що ескортували той потяг, не згинув ні один. На другий день після цього випадку було спаціфіковано та спалено село Клепачів і розстріляно з його мешканців 25 осіб.

За тиждень після випадку під Клепачевим за Олицькою стацією серед білого дня підложену міну під потяг з військовим транспортом, що йшов в напрямку фронту. Атентатчики не встигли втекти до близького ліса й два з них у відлегlostі не більшій як 200 метрів від місця катастрофи були поцілені військовими з затриманого потягу. Заалармована німецька жандармерія прибула на місце і не переводячи ніякого доходження отримала наказ

від свого зверхника негайно спаціфікувати сусідні українські села: Мощаницю і Гомашківку. Щойно командант транспорту звернув увагу жандармського відділу на безглаздя такого поступування і порадив оглянути бодай ті 2 трупи забитих атентатчиків, з чого можна б усталити, хто властиво спричинив катастрофу. Після цього виконання наказу пасцифікації було хвиливо стримано, а поліційні старшини, переглянувши документи і одежду забитих, ствердили, що то було двох поляків залізничників з сусідньої станції. Щойно після того був відкліканий наказ пасцифікувати дальше два невинні українські села.

Беручи до уваги вище згадані два випадки мусимо зробити висновок, що, ані в першому, ані в другому випадку, українська партизанка участі в переведенню їх не брала. Спричинити катастрофу для своїх же людей, як це сталося під Клепачевим, було б повним безглаздям, бо в той спосіб нищилося б себе власними руками, а в другому місці самі трупи ясно показали, хто був спричинником. Крім цього треба ще зазначити, що обслуга залізниць на Волині складалася з німецького і польського елементу. Українці з праці в тій ділянці усунули ще поляки під час своєї державності, обсаджуючи всі становища виключно своїми елементами, які так там на праці через всі зміни влади і залишилися. Зі своїм приходом німці дали тільки своє зверхнє керівництво, решта обслуги і в бюрах і у варстатах а рівно ж на потягах залишилась та сама, а тому українці не мали найменшої можливості отримувати інформації про рух і характер транспортів. Однаково ж всю вину за ці вчинки скидали на українських партизан. Річ певна, що ці залізничні катастрофи були роблені цілево і то поляками. Вони мали в собі два вістря: перше було направлене против німців, щоби зробити їм шкоду й ослаблювати їх, а друге против українців, щоби нищити другого свого ворога німецькими руками, скидаючи на них вину. Ані недавно страждана державність, ані спільно переживаний гнет не вилінув на отверезіння польської публичної опінії. Уроєне „*Od morza do morza*“ все в них стояло перед очима, а уважаючи, що на перешкоді до здійснення цього клича стоїть український самостійницький рух, поляки, не перебираючи в засобах, в даному випадку підліми, намагались за всяку ціну його знищити, співпрацюючи в цьому відношенні одночасно і з німцями і з більшевицькою партизанкою.

Стан безладдя на периферіях після залишення постів українською поліцією тревав через цілий квітень місяць 1943 р. Але окупанти готовились до опанування ситуації. Не маючи піддостатком власних сил, вони в допомогу собі спровадили на наші терени польські поліційні відділи, зорганізовані для тієї цілі з добровольців в Генеральному Губернаторстві. Прийшовши на волинські терени ті відділи не розташувалися, як було перед тим, по районових поліційних осередках, а стадіонували по більших центрах, звідки на спілку з німецькою жандармерією робили в різні місцевості випади, щоби „наводити кріавий порядок“. Першою жертвою такого терору було м. Рожице на Луччині. До того місточка одного травневого дня 1943 р. заїхали машинами поліційні відділи, окружили кордоном кілька дільниць і розпочали легітимувати всіх мешканців на вулицях, по урядах і приватних

домах. Наслідком такої „сумлінної контролі“ понад 40 українців було забитих просто на вулиці, а 24 заарештованих і відставлених до вязниці в Луцьку. Не багатьом з тих заарештованих вдалося опісля ще раз побачити рідні околиці. По кількох тижнях більшу їх частину розстріляно у в'язничних мурах, а лише кількох з них вивезли до Німеччини на роботу і завдяки дальшим подіям вони врятувались, та сьогодні можуть ствердити правдивість вище наведеного. За кілька день після масакри в Рожищах така сама доля зустріла ст. Ківірці, де між 32 замордованими знаходився православний священник з дружиною, старенькою матірю і двома малими дітьми. Як причину такого поступування в тих двох місцевостях було подано те, що місцеве населення має звязок з партизанкою, яка виконала 2 залізничні катастрофи, а

польська поліція похвалялась, що вона не робить того в ім'я обовязку, а мститься за своїх співплемінників, яким, до речі, з української сторони до того часу не сталося найменшої кривді.

До цеї боротьби по стороні німців, щораз більше почали включатись місцеві поляки. На німецький заклик вони масово стали зголосуватись до поліційної служби, а по зорганізуванні її, німці обсадили ними районові поліційні станиці. Після того на Волині витворилося пекло. Не тільки в околиці не міг порушитись український інтелігент або робітник, але там не ставало місця і українському селянинові. Побої, вбивства, грабунки, були на денному порядку. Припинилося всяке господарське життя. Німці все це толерували, надаючи тим подіям рис законності.

(Закінчення буде)

ДЖОН ФОСТЕР ДАЛЛЄС

—якого дід Джон Уотсон Фостер був міністром закордонних справ за президента Беніаміна Геррізона, є відомим правником, провідним протестантським церковником, аматором-лікарем дерев, але понад усе світовим громадянином.

Маючи 19 років життя, як студент в Прінцетон, служив секретарем до китайської делегації на Другу Мирову Конференцію в Газі. Маючи 30 років був правним дорадником президента Вільзона у Версалю.

Пізніше став старшим спільноком провідної адвокатської фірми Сулліван і Кромвель в Нью-Йорку. Джон Фостер Даллес помагав дев'ятьом

краям реорганізувати їхні фінанси в часі після першої світової війни. Він був кумом плану Дейвіса.

Ще в 1937 році передбачуючи нову війну став головою Федеральної Ради Церковних Комісій для Справедливого і Тревалого Миру. Під час останніх виборів президента ЗДА був дорадником Т. Девея у закордонних справах і мав бути міністром закордонних справ, коли б Т. Девей поїхав.

Минулі весни був одним із американських делегатів на Конференцію у Сан-Франціско, де було уложенено Карту Об'єднаних Націй.

В осені 1945 року був дорадником міністра закордонних справ Дж. Бирнса на Лондонській Конференції Міністрів Закордонних Справ. Останньо був делегатом ЗДА до Об'єднаних Націй.

Думки про совєтську закордонну політику

Передне слово автора.

Найважливішим завданням американських державних мужів є знайти таку політику, яка запобігла б серіозному зударові зі Советським Союзом. Що такий зудар можливий, зараз може бути лише мало сумніву. Справді, — чим більше студіювати зовсімську політику і чим глибше її пізнавати, тим більше виходить на яву пе- беспека того зудару.

Совєтські провідники є тієї думки, що мир і безпека залежать від скорого осягнення всесвітнього приняття советської політичної філософії, що здавлює певні персональні свободи, щоб осягнути сопільну гармонію. Особисті свободи, які вони хочуть усунути, творять нашу найбільш бережену політичну і релігійну спадщину. Колись в минувшині ми боролись, щоби їх боронити, коли вони були загрожені. Методи, що їх уживають советські провідники є відштовхуючі для наших ідей людяності і чесної гри.

Було легковірністю покладати наші падії на мир, на якенебудь примирення нашої віри з вірою советського проводу. Ріжниці є фундаментальні. Але мир не вимагає в дійсності, щоби люди приймали спільну віру всюди, як це думають советські провідники. Мир можна було б устійнити, не зважаючи на наші різниці, коли б советський провід зрікся нетолерантних методів, що ними він старається усунути існуючі розходження.

І це якраз є практична мета. Советські провідники є хитруни і реальні політики. Якщо ми їм покажемо, що наші свободи мають таку силу і ціну, що їх не можливо викорінити, тоді ми можемо очікувати, що вони в наслідок зробленого досвіду відмовляться від методів, якими не зможуть мати успіху, і це викличе у них заломання.

Перша стаття старається показати, якою є в дійсності советська закордонна політика. В другій статті розглядається питання, якою має бути політика Америки і ОН супроти советської.

ДЖОН ФОСТЕР ДАЛЛЄС.

Ніяку національну закордонну політику не можна пізнати тільки на підставі офіційних заяв. Куди важнішим є філософія їх провідників і актуальні вияви тої філософії в їх діях. Коли зібрати такі факти дій до купи, то можна зробити певніші висновки. У випадку Советського Союзу є багато таких фактів, з яких можна сформувати собі суцільну логічну цілість.

Творці советської закордонної політики беруть серіозно факт, що цілий світ є „цілістю“, і що він „неподільний“. Ці фрази, які для нас є лише певними кличами, творять основні підстави советської закордонної політики. Найважнішою метою їхньої політики є осягнення миру, безпеки і добрих можливостей розвою для Советського Союзу. Це є звичайні цілі кожної закордоної політики. Але взявши до уваги факт, що для них світ є тільки «одним світом», і він є «неподільний», советські провідники вважають мир і безпеку залежними від знищення всякого несоветського типу суспільності, а це знов загрозливо ділить світ на дві противолежні половини. Все це, на їх думку, має бути добром для світа; бо ж советський тип пролетарської диктатури, започаткований для підвищення добробуту мас, для того, щоб покласти кінець експлуатації людини людиною, і він вважається ними ідеальним зразком влади. Все це, в їх способі думання, є справжньою „демократією“. Політичне думання, або духовна віра протилежна їхній, називається «фашистівською» і «неприязною».

Отже необхідним є зрозуміти значіння, яке советські промовці і письменники надають словам „демократія“, „фашист“ і „приязнь“. Незрозуміння цього пояснює, чому ми так часто погоджуємося з тим, що советські провідники говорять, а опісля находимо думе трудним погодити їх діла з тим, що ми вважали їх думками. І так советські провідники кажуть, що метою їхньої закордонної політики є мати скрізь „демократичні“ уряди, які були б приязними до них, і які винищували б фашистівський спосіб думання. Це відається розумово оправданим і не становить нічого такого, щоби проти цього опонувати,—аж півніше ми довідуємося, що: „демократія“ в російській мові означає советський тип пролетарської диктатури; що „фашист“ в російській мові є словом лайки, яку застосовується до всіх несоветських вірувань; що „приязній“ в російській мові є словом признання, зарезервоване для всіх тих, що проповідують віру в советські ідеали і що доказують свою ширість при праці для їх здійснення.

При такій інтерпретації советська політика є явно нетолерантна. Вона старається знищити все, що для нас є змістом свободної суспільності. Стреміть вона до того всіми силами, бо советські провідники вірять, що як довго це не осягнено — мир є загрожений. Толерування тих, що не думають по советськи, відається їм загрозливою слабістю. Ось чому Містер Вишнівський сказав в своїй промові на першому засіданні Об'єднаних Націй в справі скитаців: «Ми не бажаємо згодитися на толеранцю. Ми заплатили за це за багато». Отже, він робить висновок, що навіть цей найнужденіший і найбезпомічніший скитаєць, який втікає по поверхні землі, є потенційною загрозою для советського миру і безпеки, якщо він є носієм думок і поглядів ворожих советському комунізму.

Советські провідники думають, що найскорішим способом для знищення таких потенційних загроз є мати всюди уряди, що приняли б політичну філософію Советського Союзу. Такі уряди будуть проводити інтенсивну цензуру і тайну поліцію, щоби викрити всіх тих, які продовжують проповідувати інші політичні погляди і будуть унешкоджувати таких противників, усуваючи їх з лона нормальної суспільності. Допомагаючи таким урядам і силам доходити до влади по цілому світі, провідники Советського Союзу хочуть створити світову гармонію, тобто велике політичне замирення, яким має бути «Pax Sovietica» («Советський Мир»).

СОВЕТСЬКА ПРОГРАМА

Для осягнення мети советської політики вони

поділили світ грубо на три зони: 4. Внутрішня зона — тобто властивий ССР; 2. Середня зона — представляє, так би мовити, санітарний кордон довкруги внутрішньої зони; 3. Зовнішня зона — себто решта всього світу.

ВНУТРІШНЯ ЗОНА.

Советська Внутрішня зона обіймає території включенні в ССР. Це значить зараз, Советський Союз в своїм початковім складі з 1917 року плюс сумежні території, включувані послідовно на підставі історичних, стратегічних або ідеологічних претенсій. Цю внутрішню зону досить помітно поширене. Коли зачати з північно-західного рогу Советського Союзу з 1917 р. і закінчувати великою дугою на півень і на схід аж до Владивостоку, тоді виявиться, що слідуючі території були в міжчасі включені (актівани):

Північна Фінляндія,

Стратегічні області південної Фінляндії з Фінляндським Заливом і контрольним виходом на Балтійське море,
Естонія,
Латвія,
Литва,
Північна частина німецької Східної Пруссії,
Східня половина Польщі,
Східня частина Чехословаччини (репрезентована Карпатською Україною), частина Румунії, що обіймає Бесарабію і Буковину,

Танну-Тува,

Порт Артур,

Південна половина острова Сахаліна,

Курильські острови.

Советська система є системою федеральною з конституцією, призначеною для улегшування прилуки нових народів і нових територій. Немає найменшої причини вірити, щоб ця експансія вже зближалась до кіння. Саме тепер робляться заходи відірвати провінції Карс і Ерзерум від Туреччини, а різні півавтономні сателітні держави в Середній зоні вважаються вже тепер як додаток до ССР.

СЕРЕДНЯ ЗОНА.

Середня зона обіймає території довкруги внутрішньої зони, які ще не є зрілі до повного втілення в ССР, але які є вже доволі близькі до того, щоби під впливом советської військової сили це зробити. Ця зона є, або ще до недавна була, окупована частинами советської армії. Там, де ще разі немає окупації, там її об'являється, і тамошні уряди, хоч номінально самостійні і під деяким оглядом справді незалежні, знаходяться під сильним натиском, щоби віддати свою закордонну політику, своє війська і, що найважніше, свою тайну поліцію і цензуру, в руки осіб, які схильні одержувати вказівки від Москви. Таким способом советські провідники тоді запевнюють, що характер таких урядів буде „приязній“.

Умовини «Середньої зони» панують в різномістепенуванні в континентальній Європі на схід від лінії, що веде згрубша від Балтику на схід від Данії через середню Німеччину до Адріатику, а потім на південь до границь Греції. А саме, зона та включає:

Польщу

Східну половину Німеччини

Чехо-словаччину

Східну Австрію

Мадярщину

Румунію

Болгарію

Югославію

Альбанію

В Азії Середня зона обіймає:

Зовнішню Монголію

Манджурію (де ССР має права в Дайрен і в манджурській залізниці)

Північну частину Кореї

Провінцію Сінкіянг в Китаю (де відбувається поважне проникання з Советського Союзу, але не має ще певних щодо того інформацій).

Немає причини думати, що ця Середня зона є вже вичерпана.

Намагання експанзії є відносно: Греції (де раз йде великий змаг за перемогу між ЕАМ, підтримуваним Советами і другими грецькими партіями), Ірану (Персія),
Туреччини (яка є під пресією СССР),
Курдистану (де Курдів нацьковується до створення автономної держави під советською протекцією),
Південної частини Кореї де Совети підтримують локальні політичні групи)

ЗОВНІШНЯ ЗОНА.

Третя зона є—Зовнішня зона. Вона становить рівновагу світа. Її терени є достатньо віддалені фізично від советської сухопутної потуги так, що не можна там осiąгнути «приязних» урядів методами прямої сили. Методи, які уживаються там міняються, особливо, коли йде мова про терени, які є під власним і не власним зарядом.

В колоніальних теренах, в яких находитися біля 750 мільйонів населення, нашплюють і піддережують советські провідники самостійницькі рухи і беруть їх під свій моральний провід. Вони заохочують їх скоріше до революції як до еволюції, до цього надаються в результаті керівництва, які готові є зовсім зірвати із дотеперішніми пануючими над ними урядами.

Краї, які мають власні уряди творять другу половину зовнішньої зони. В деяких з них, як напр. у Франції, повстали сильні комуністичні партії, що співпрацюють з комуністичними провідниками. В інших краях не можливо є мати комуністів або крайньо ліві партії доволі сильними, щоб вони творили еласним правом впливову силу. При тих обставинах впливається малими, але добре здисциплінованими меншинами. Вони проторюють собі дорогу ба впливові позиції у великих фракціональних сльоках і можуть навіть творити значні переваги вил, де великі політичні партії стоять проти себе у голосуванні.

Заміри Советів проводяться також використуванням слова, щоби пустити в обіг нагінку на тих, яких сильний характер і переконання стоять в конфлікті зі советською ідеологією, а яких моралі і політичного впливу треба боятися. Загрозою такої нагінки сподіваються вони відтягнути таких осіб від публичної діяльності, або викликати враження, що їх приналежність до якої небудь політичної партії буде для тих партій тягарем і обтяженнем.

Ось деякі ілюстрації советських метод в зовнішній зоні:

1. Одним із розвоїв, що йому Советський Союз старається запобігти є політичний і економічний союз західно-європейських потуг, що лежать поза середньою зоною, себто Франції, Бельгії, Голландії і Англії. СССР бажає, щоби ці нації були розділені, бо якби вони обєднались, то могли б розвинути вплив, протилежний впливові Советського Союзу в європейській середній зоні. Внутрі тих країв виросли комуністичні партії, що тісно співпрацюють зі советським комунізмом. Деякі місяців тому назад один французький урядовець, обговорюючи посилену економічну єдність між Францією і деякими сусіднimi з нею країнами, сказав, що вона не є можлива, бо вона виклике незадоволення Советів, які через вплив комуністів можуть викликати страйки у Франції і тим серізно припинити економічне відродження країни.

2. Колоніальні народи мають природні скарги і несповнені стремління (аспірації). Вони були викликані умовинами війни і японсько-німецькою пропагандою. Це занепокоєння набирає легко форм насильних самостійницьких рухів. Советські провідники пропагують скоріше дорогу до насилля як вибирають шлях сподівання на мирні висліди поступування в ОН. На першій сесії ОН советські провідники не бажали призвати Конгресові право бути компетентним висувати заходи для відображення мандатів від мандатних потуг і перебрати ці мандатні краї під управу Об'єднаних Націй. В Лондоні і Парижі на конференції Міністрів Закордонних вони спротивилися плянові ЗДА відносно італійських колоній, які мав би привести до скорої

самостійності тих колоній, а в міжчасі мав бути повірений адміністрації Ради ОН.

3. Частиною зовнішньої зони, на якій зосереджується советська дипломатія і пропаганда є середземноморський простір, що становить історичну «життєву лінію» Британії до Індії і Далекого Сходу. Советський Союз старається відірвати Британії контролю в тому просторі. Його намагання заторкують ціле побережжя Середземного моря.

Еспанія разом з еспанським Марокком контролює західні ворота до Середземного моря. Вона є зараз тереном дуже критичного і важливого політичного змагу і боротьби. Всі великі потуги є згідні в тому, що Франко повинен відійти від влади. Але повстає питання: як?, і що має прийти після нього? Велика Британія і ЗДА стараються допrowadити до мирного наслідства, яке мало б характер ліберальний, але не комуністичний. Советські провідники не мали б нічого проти горожанської (домашньої) війни, яка дала би перемогу комунізму. Франція, коливається між тими двома натисками, але зараз схиляється до советської концепції.

Советські провідники дуже сильно намагаються удержати контроль над французькою закордонною політикою. На конференції Закордонних Міністрів в Лондоні і в Раді Безпеки ОН советські делегати роблять надзвичайні намагання загнати в кут містера Бідо, французького міністра закордонних справ і провідника французької католицької партії (MRP). Недавно Советський Союз вислав збіжжя для розподілу у Франції через французьких комуністів, щоби допомогти їх політичному впливові, як надзвичайний засіб, не зважаючи на те, що сам він (СССР) бере поміч від УНРРА-и.

В Італії піддержується комунізм проти середніх партій і стало намагається скапіталізувати похибки англо-американського військового правління.

Совети стараються зіднати собі арабський світ. Вони йшли аж до крайності в Раді Безпеки ОН в своїх пропозиціях вивести французькі і британські війська зі Сирії і Лібанону. Це спричиняється до побільшування неспокою у французькому Марокко, Альжирі і Тунісі. Совети сподіваються користей від арабської опозиції до палестинської політики фаворизованої ЗДА.

4. В латинській Америці багато республік має трудні проблеми в новоеній економічній ситуації і багато їх робітників, як промислових так і сільсько-господарських не тішається добрими життєвими умовами. Це є водою на млин комуністичної пропаганди. Крайні ліві агіатори використовують це на те, щоби зломити їх гемісферну солідарність, розвій якої піддержує ЗДА.

5. Советський Союз старається розвинути недавно організовану Світову Федерацію Професійних Спілок (W. F. T. U.-World Federation of Trade Unions) як механізм для виконування всесвітнього політичного впливу. Зараз ця Світова Федерація Професійних Спілок має дуже значні організаційні інституції в більше як 50 державах. Національні Союзи Праці, що є засновниками Світової Федерації Професійних Спілок, представляють головним чином ліве крило працівників (в ЗДА це є СІО), а комуністи і комуністичні симпатики серед них мають концентрований вплив по лінії, приписаній Советським Союзом.

6. Методу нагінки унагляднюю випадок містера Езекіеля Паділля, недавнього міністра закордонних справ в Мексику. На Конференції в Сан-Франціско він був певним прихильником політики ЗДА і в великій мірі спричинився до гемісферної єдності. По повороті до Мексику заатакувала його в неможливий спосіб скрайне-ліва преса, закидаючи йому підкупство і продажність інтересам політики ЗДА. Скандал став надто поширеним і був причиною його негайного уступлення з посту міністра закордонних справ. Його наслідник зрозумів це і на засіданні ОН в Лондоні голосував Мексик дуже часто зі Советським Союзом проти ЗДА. І тому його минула доля Паділля.

(Продовження буде)

(За журналом „Life“ з 3. червня 1946)

ВІДПОВІДЬ є: НІМЦІ!

(із недрукованої книжки: „Українці обвинувачують німців“.)

Хто такі німці—це загально відомо. Ледве чи з якої небудь сторони підніметься сумнів так що до їх існування, як і їхнього імені чи назви, все одно чи вони будуть себе називати дойтише, германці, альманці, тедески, німці і т. д. в цілому,— чи прусаки, баварці, саксонці і т. д. зокрема. Їх поняття, як народу чи нації і як держави чітко відмежоване незалежно від того, чи вони знаходяться в війні чи в мирі, чи вони з війни вийшли переможцями чи переможеними, чи вони політично є суверенами чи стоять під чужою окупацією, чи їхнє число виносить 15 чи 90 міліонів. і т. д.

Власне не було досі нікого, хто вважав би за доцільне, безоглядно вживши брутальної сили, — окупувати на довший час німецькі краї, включити їх до своєї держави, присвоїти своєму народові і державі їхнє традиційне ім'я германців як своє власне, себе назвати іменем великогерманців, німцям же лишити ім'я малогерманців. Не було нікого, хто за допомогою дорогої і коштовної пропаганди переконував би позанімецький світ, що нібіто ніколи не було ні національного суб'єкту німців, ні самостійної окремої німецької мови, що великогерманці і малогерманці це лише нероздільні частини одного великого германського народу, які відносяться до себе так як старший і молодший брати, а різняться між собою тільки малозначними, ледви помітними, мовними різницями їхніх діялектів і т.д. Усі ці фальшиві теорії мали б на меті одноку ціль: знищити всякі передумови, що створювали б колинебудь підстави і претекст до того, щоб родюча німецька земля і її населення могли відлучитися і усамостійнитися.

Хто такі українці—є майже загально невідомим. Французький публіцист, історик, письменник і політик Ж. Бенуа Мешен так висловлюється про нас в своїй малій історії України в часописі „Документ“ — («Le Document»). з травня 1938 р.: „Що таке властиво Україна, цей край, якого імені і кордонів не можна знайти на ніякій карті Європи? Хто такі українці, про яких говориться: численніші від поляків, мужніші й свідоміші від румунів, свої національні домагання боронять твердіше від чехів, творять найбільш романтичний народ Європи — нарід, якого ніхто не знає?

Коли питаете москалів — білих чи червоних, — поляків, румунів, мадьярів, вони пристрасно будуть вам доказувати: „Обережно! Ви на фальшивому шляху! України немає. Це лише уява, омана, яку пілком певно створила підступна пропаганда“... Коли ви звернетесь до представників української еміграції у Франції, Англії, Сполучених Штатах, — ті зі ще більшою пристрастю будуть вам говорити: „Терпіння і кривди України є найбільшим злочином в історії світа. Як довго Україна буде жити в неволі, так довго не буде миру на землі!“.

Яка загадка укривається за тими протилежними відповідями? Сучасна історія знає багато драм. Тут однаке драма стає загадкою.

Крізь старі, спустошілі і на пів-розвиті руїни замків, через безсонні сумління Європи блукає, як Гамлет на терасі Ельзенору, і показується нам нова примара, фантом України.

І завжди, коли Європа переживає нову крізу, яка сколихує нею до самих основ, втискається ця основна проблема крізь шпари будівлі до середини. „Мевмолима доля — так каже цей привид — замкнула мене в це міжмежжя, яке не належить ні життю ні смерті. Закована в кайдани, які за тяжкі, щоби їх самій розірвати, жду я і мрію від століття до століття, що знайдеться якийсь державний муж Західної Європи, що зможе мене звільнити. Але зустріч між моєю мрією і мною не була ніколи така довга, щоб мене збудити до нового життя. Скоро розвівается сонне марево в брязкоті зброї; на мент захитана будівля Європи на ново усталюється і на ново западає наді мною завіса з крові і вогню, і знов я зникаю із очей Заходу. Тиша залягає степи і я повертаю назад до країни тіней. Як довго я ще маю чекати й сподіватись?“.

Хто несе властиво вину за таку жахливу долю України й українців? Хто завинив,

що все, що на прикладі німців, лише теоретично поставлено в запит, в нашому випадку є страшною дійсністю?

Кому приспівати вину, що найстарший, найбільший і наживучіший славянський народ, арійсько-европейські українці, від 200 років в неволі, і що народ цей веде життя рабів під батогом чужинців, які походять з монгольсько-азіатського пня і щойно на початку нашого тисячеліття розпочали свій процес національного формування, як новий народ метисів?

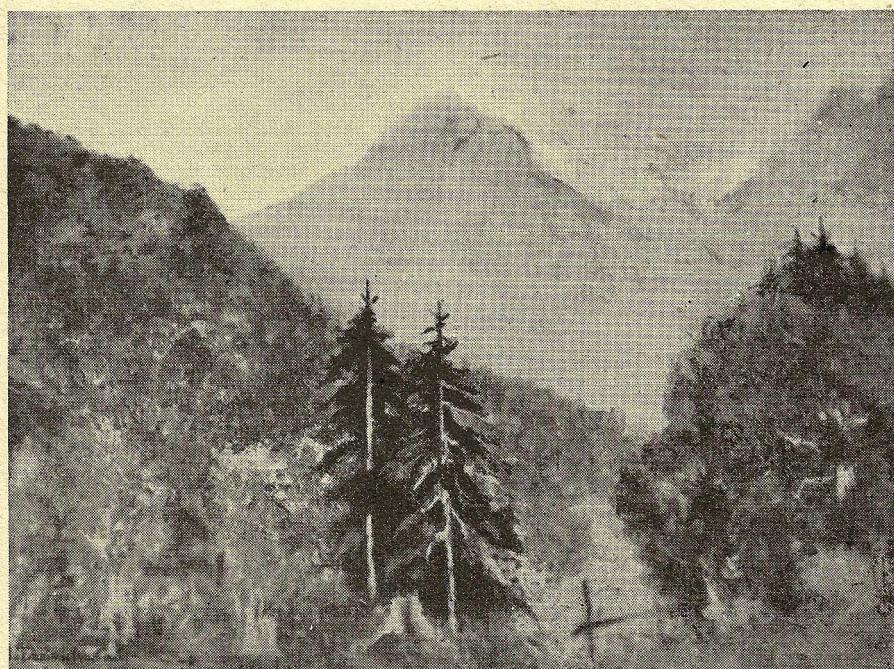
Кому мають українці завдячувати, що їх ще навіть тепер, не зважаючи на відновлену в 1917 році власну державність, якої нажаль не можна було вдергати, незважаючи на заключені в Бересті Литовському мирові договори з центральними державами першої світової війни, на визнання України як самостійної держави а з тим і українців як нації з боку цілого ряду держав, між ними й з боку Великої Британії і Франції, і то навіть раніше ніж це сталося з боку Німеччини; не зважаючи на те, що від року 1921 існує Україна як нація і держава у формі Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) і як така вона підписала Карту Об'єднаних Націй у Сан Франціско і стала таким чином повноправним і рівнорядним членом Об'єднаних Націй; і вкінці не зважаючи на величезний вклад крові і незлічимих культурних і матеріальних жертв і втрат у боротьбі за осягнення перемоги над III. Райхом і т. д.— Україна з боку англійців, американців, французів не визнається як окрема нація, а включається її у список тих державних націй, що стали окупантами України, хоч з другої сторони не заперечується прав на існування як нації навіть таким малим жертвам совєтизації, як Литва, Латвія, Естонія і тп.?

Число таких питань можна продовжувати в безконечність. У всіх тих питаннях відповідь є: Німці!

І то: як спричинники імперіалізму і політики Москви супроти України, як ревніві прихильники і помічники Москви в реалізації планів у відношенню до України, і як безпосередні окупанти України, тим, що вели із „німецькою докладністю” ще більш систематичне винищування українства як це робили і роблять московські окупанти. Тим що, згідно зі заявою одного високого німецького достойника, неодмінно потребували українську землю, щоби „у майбутньому забезпечити німецький народ на найближчих 1000 років”.

Обґрунтуванню цього важкого оскарження німців будуть присвячені розділи моєї книжки.

Українська Образотворча Виставка в Берхтесгадені

А. ЧАЙКОВСКИЙ

КРАЕВИД

До проблеми перевищколу

На сторінках нашого журналу ми помістили вже один здоровий голос, який ставив проблему перевищколу нашої еміграції згідно з життєвими вимогами, які нас ждуть.

Тема порушена тою статтею — сьогодні дуже актуальна. Доказом того щораз частіші голоси в пресі, в розмовах та дебатах і навіть деякі постанови таборових чинників, яким іде про належне розуміння тієї справи.

Ясно ж. Не знаємо, що нас жде. Чи поворот до місів, чи скитання на еміграції. Чи приманливе життя в батьківщині, на становищах, про які собі велика частина снить, що не можуть бути нищі від повітового старости, чи миття вікон по чужих столицях і рубання лісів в канадських преріях. І одні і друге є можливе. Тому на одно і друге треба бути приготованим. Це в теорії. Але як в практиці?

Як в практиці погодити вимогу належного приготування до повороту до місів, із належним моральним, інтелектуальним, життєвим і фаховим приготуванням до тяжкого життя скитальця, емігранта, *homo novus-a* — в кожних умовах, в які б нас навіть найласкавіша доля не закинула. Деякі таборові ради справу розвязують просто. Ухвалюють примус перевищколу. Ухвала сама собою гарна, винесла, вона подобається всім і нашим „батькам і провідникам“ і властям і опікунам. В своїй суті навіть вона має гарні основи морального елементу, що заставляє людей думати за себе, за будучість, бути за неї самому відповідальним, що виповідає боротьбу неробству, лінтяству і лінівству, що звужує можливості спекуляції, і що в сумі нас всіх всетаки робить країнами і більш вартіснішими. Взагалі наука, вишкіл, виховання, і таке інше — це речі, які в кожному народі, а в нас тим більше, входять повинні до засяту так званого та бу, себто речей, про які не повинно бути дискусії, а які треба принимати так, як вони є. Так, як принимається деякі істини і правди релігії, деякі закони життя і деякі форми доброго поведіння. Бо навіть духом релігійного пояснювання ціли життя і нашого призначення на землі, нашого існування як одиниці самої в собі, чи як складової частинки підпорядкованої різного рода збрінотам родинним, національним, громадським, становим, культурним і т. д.), є ставати щораз країнам і тим служити Богові і людям.

Справа перевищколу, вишколу і дошколу, належить теж до категорії тих проблем, над якими в інших суспільностях не треба багато дискутувати. І над ними навіть не дискутують, їх реалізують. Якщо навіть дискутують, то цілковито в інших вимірах.

Але — це в інших суспільностях. У нас саме треба дискутувати, і то багато, зоки зачнеться її реалізацію. Чому?

В самому ставлені до справи є вже певні познаки, що до неї підходить неправильно. До справи перевищколу у нас підходить схематично, стандартно, механічно. Кидаеться клич, робиться пропаганду, там, де мається до того власт — ухвалюється закон і бюджет на його фінансування і справа йде адміністраційним порядком. Кається тих, що не хочуть перевищколюватись, робиться їх відповідною категорію гірших людей, кидаеться на них громи моралізаторських завваж і закидів, і справа робить враження, що є на добрій дорозі. А тим часом вона є цілковито на неправильний дорозі. По перше: зоки кидати клич масового перевищколу, треба собі здавати з того справу, в якому напрямі цей перевищкол повинен іти. Це є за мало, кинути клич загального перевищколу, то значить, щоби кожний чогось вчився. Клич такий не є нічим іншим, як пустою фразою. Бо само собою розуміється, що треба чось вчитися. Того, на що ко-го стати із його охотовою, здібностями чи життєвими умовами. Але це є клич навчання а не перевищколу. Клич перевищколу я розумію так: коли хтось є

лікар він повинен вчитися також якогось практичного заняття. Коли хтось є суддя, гімназійний професор, філолог, філософ, то що — то він повинен вчитися вміти виконувати деякі фізично-практичні заняття, бо не відомо, чи він не мусітиме якийсь час зарабляти на своє життя саме виконуванням тих фізичних-технічних робіт і праць. Хоча є справою дискусійною, чи в правильно розвиненій і виробленій суспільноті, є доцільним заставляти духову інтелігенцію працювати фізично на своє існування коштом утрати для важкої ділянки з пункту бачення національно-суспільного життя, тоді коли високо морально і національно свідома суспільність повинна вміти утримати свою духову культуру, якої носіями і творцями є саме умові працівники, ускрайньому випадку правильно організована і високо національно і морально розвинена суспільність повинна точно відріжнити дійсних умових і духових працівників від всякого рода титуломанів і карієровичів, ба навіть більше, від гохштаплерів і фальшивників титулів, що сьогодні мов гриби по дощі жирують на публичній опінії і присвоюють собі титули і звання, до яких не мають ні права, ні підстав. Ми ж бачимо, що кожний із українців, хиба, що він вже є пілковито духовий пролетар, має якийсь титул, то доктора, то магістра, до професора, то інженера, то навіть диплом-інженера, директора, то редактора, то іншого якогось наукового достойника.

Отже завданням суспільності є точно відмежувати правдиву інтелігенцію, отих дійсний носіїв і творців духових вартостей нації, творців ідей ладу, красу, добра, носіїв суспільного порядку, морального і етичного закону, наукової думки, та політичних змагань народу. Це категорія людей, яких із пункту інтересів народу цілого, а тим більше інтересів його політичної еміграції, було б непростим злочином посылати до ліса різати дрова, в той час як маси духових правеню, пролетарів моралі і думки, суспільних шахраїв і спекулянтів, нероб, будуть бездіяльно, тільки завдяки своєму особистому життєму спритові, наживатись і компромітувати наше добре ім'я.

Отже — згода, треба перевищколювати, і, якщо я добре розумію інтенцію того клича, то саме перевищколювати, не шлюсарів на професорів університету, шоферів — на інженерів, дроворубів на лікарів, замітачів на правників, кравців на філософів, але саме навпаки. Тих других на перших, себто переставляти цілий стиль життя інтелігентної людини на модний навіть в деяких наших таборах селянсько-робітничий спосіб життя.

Ми були нацією селянською. Від віків і століть. Більшевики виховали нам робітничий стан. Отже від десятків років, ми є нацією селянсько-робітничою.

Нашу інтелігенцію немилосердно змасакровано. Але мимо того ми біологічно живемо. Чи нас буде 50 міліонів, це справи в площині національного нашого визнання не змітъ. Але чи ми здобудемось на Т. Шевченка, І. Франка, Лесю Українку, М. Грушевського, С. Петлюру, Е. Коновалця, — це саме справа істотної ваги. Більшевики знають докладно, чого вони хочуть. Вони хочуть вбити духа нації і його носія — інтелігенцію. Все одно, як вони цю інтелігенцію вбивають. Чи в казаматах ЧК, ГПУ, НКВД, чи в концтаборах Соловок і Сибіру, чи в степах і пісках Байкалу і Туркестану, чи змушуючи їх сьогодні на еміграції „самовільно“ виректись своєї життєвої місії і шукати свого життєвого призначення та своєї життєвої формули в лісах Канади чи пампасах Аргентини. Все одно — інтелігенція, або „добровільно“, або примусово, має виректись бути собою: творити духову культуру народу, що завдання свої зачав добавувати у великій історичній місії несения взнеслих зasad і клічів справедливості, правди і свободи всім поневоленим народам світу і кожній гнобленій людині зокрема. Ці

надальні варгости, вічні із погляду загально-людського та загально-історичного є, хіба, важніші від рубання дров чи замітання вулиць, на які нас сьогодні змушує переставитись тверда дійсність і невмоляне доля, що сьогодні ще вирішується в нашу некористь і в некористь усіх малих і слабих народів. Нас змушують. Але яке наше завдання в обличчі цього змущеня, найбільшого в історії несправедливості і безправ'я людства, коли мільйони людей мусять виректись себе самого, не лише своєї душі, свого біру, цілого свого внутрішнього світу, цілого духового добра, але навіть цілого свого життєвого спілу і життєвого призначення? Із гомо сашенс мають вони стати гомо вегетанс?

Чи маємо ми йти по лінії найменшого опору і зажадно вирікатись того, що є для нас істотне, свого духа, і примиритись із волею наших ворогів, буди нам робучим тяглом і робучою силою для злоби, яке навіть матеріально не ми самі в цілості можемо споживати. Чи не є нашим завданням шукати способів оборони? А коли, — так, то якої?

Передовсім оборони перед тим, що йдучи без розваги і без застанови, ми допускаємо в такий спосіб можливість на певний час нашому духовому життю завмерти, знідіти, тоді коли його носії змущені будуть працювати фізично. Звичайно люди зі збою волею можуть мені закидати, мовляв, голошу азакронічні засади про нищість і про ганьбу фізичної праці. Та це не є правда. Не йдеться про ганьбу чи нищість фізичної праці. Праця як така не ганьбить. Все одне, чи вона фізична чи духовна. Навпаки, праця ушляхочтює і праця надає вартість праці. Але хочу збудити зрозуміння серед нашого загалу, що духовна праця сьогодні у нас, політичної еміграції, це є саме найважніша праця і ми повинні на неї настановлятися. Не на рубання лісів і на замітання вулиць. Звичайно, коли треба буде ідея робити, то немає на це ніякої ради. Але до того не треба перевищуватися. До того не треба буде перевищуватися. До того змусить кожного з нас життєва конечність. І тепер суспільність повинна рішати, чи професор університету піде рубати дрова, чи ні. Звичайно, коли голод йому загляне вічі, він піде. І звичайно, коли він цей голод передбачує вже сьогодні, то він буде навіть перевищуватися. Але якже тоді суспільність допустить до того. Суспільність, що вийшла із батьківщини не тільки тому щоби хоронити своє життя, але й тому, і то передовсім тому, щоби зберегти духову Україну, та її суверенний духовий кімнат. Можуть говорити, що ми всі в одних умовах, і що ми всі будемо змушенні робити те саме. Та в те є тяжко повірити. Ще не було ніколи так, щоби всіх постигла одна доля. Бо навіть жидів в страшних роках фізичного винишування напівзат-соціалістичним варваством, не постигала однажива доля. Є певна група людей, яка зможе дати допомогу іншим. І саме в тому проблема. Треба розумно, розважно, раціонально, пляново розважити справу майбутнього приготування до завдань і життєвих вимог.

Треба здати собі справу, що життя буде вимагати часто від нас іншої життєвої підготови, ніж ми це маємо. Треба здавати собі справу, що буде більший попит на шоферів, механіків, менажерів, купецьких агентів, торгівців, рільників і так далі. Треба здавати собі справу, що може зовсім не буде попиту на професорів, священиків, педагогів, правників, філософів, лікарів, інженерів, тощо. Але та серед чужинців. Не сміє натомість змаліти попит на тих людей серед нас. Якщо ми хочемо бути суспільністю правдивою, модерною, здорововою і здібною до виконання свого призначення, то ми не сміємо допустити до заніку певних, і то найважніших її верств, до заніку її інтелігенції, до знівелювання суспільності з масою фізично-працюючих робітників, до затертя соціально-станового зріжничкування, до того, щоби ми думали лише категоріями насущного хліба та вегетування нинішнім днем. Ми мусимо залишитись суспільністю новою, зі своїми школами, церквами, зі своїм видавництвами, свою пресою, зі своїм університетом, своїми науковими надбаннями, зі своїми соціальними і політичними зasadами, які ми голосимо в світі і боронимо перед насильством, зі своїми інте-

лігентами та представниками української науки, української істини. Во тоді ми сповнимо своє завдання. Інакше ми розплинемось як аморфна маса серед чужого моря, шукаючи лише матеріальних дібр і приемностей. А це ж, хіба, не є наше завдання і наша ціль осуству на еміграції, де ми представляємо ту другу, кращу, правдивішу, взнеслишу, справедливішу і нашу Україну.

Тому клич перевищколу треба правильно розуміти і правильно реалізувати. Повторю: звичайно треба перевищковуватись, але заки до нього практично підійти, заки ухвалювати закони про загальний примусовий перевищокіл під санкціями, які стоять нам сьогодні в тaborах до диспозиції, треба поставити і відповісти на два питання:

1. Кого перевищковувати
2. На що, на які звання перевищковувати.

В світлі думок, висловлених вище, відповідь на питання перше вже до певної міри є дана. Перевищковувати, треба всіх тих, що не мають ніякого звання, фаху, вміння праці. Очевидно, що зараз на еміграції не є доцільним засновувати в кожнім тaborі загально—образуючі гімназії і виховувати тип інтелігента гуманістично-класичного. Інтелігента *par excellence*. Хоча було би злочином твердити, що нам такого не потреба. Саме тепер нам такого потріба. Во такого інтелігента, правдивого із гуманістичним і класичним вихованням, із еластичним умом, із підготовкою на життя дивитись із його глибин, та в його глибини, нам зараз не виховує ніхто. Навпаки, большевики його нам вбивають до решти. Отже саме ми повинні такий тип інтелігента виховувати. Навіть коли сьогодні кидається клич перевищколу на шоферів, навіть тепер я тверджу, що нам саме треба виховувати новий нарібок справжніх інтелігентів, задержуючи також і ті кадри, які зараз є при праці. Але тільки треба регулювати ту справу так, щоби, по перше — лише відповідна, потрібна скількість молоді йшла до тих гімназій, а по друге, — щоби йшла молодь найздібніша. Гуманістичні і класичні науки вимагають здібностей більших ніж технічні, купецькі чи інші звання і тому ми повинні посылати до гімназій молодь найздібнішу. Ми є за бідна нація, щоби могли собі позволити на безрозбірне посылання до школ матолів і нездібняків, ба що більше, лінтяїв. Лише здібні працьовіті хлопці можуть старатися дістатися до найпочеснішого стану нації, яким є його духовна інтелігенція. Тому то треба пляново (і це є завдання ЦПУЕ) розложити скількість гімназій та інших школ, що виховують кандидатів на інтелігентів, відповідно до потреб еміграції та українського народу і треба поставити вимоги, щоби користати із них могли відповідні люди.

Але не може бути мови, щоби сьогодні кидаючи клич перевищковування, заставляти усю молодь, ба що більше всю інтелігенцію вчитися технічного, ремісничого, робітничого чи хліборобського звання. До того треба притягнути неробів, лінтяїв, спекулянтів, людей без ніякого вишколу і звання, (а таких є в нас досить) і їх заставити використати цей прекрасний час, коли УНРРА годує нас задармо і дає нам такі прекрасні можливості до того, щоби не тільки забезпечити собі будучість в чесний спосіб (бо частина нашої еміграції забезпечує собі будучість в інший спосіб: — скунову і перепродує доляри, золото і торгує чим попало, ошукуючи своїх земляків і тим збогачується. Отже вона таож забезпечує собі будучість — але як, чи ім коптим. Ми говоримо про запаснечення собі будучності, не лише собі особисто, але і нашій еміграції в цілому, в спосіб чесний, працею чесною і не коптим ошуканих своїх земляків), але також, щоби нашій еміграції не наносити встиду. Деякі тaborи виказують кілька відсотків неписьменних. Чи це не встид для нас як покітичної еміграції? Отже тих треба вишколювати, чи перевищковувати. Багато тaborів мають великий відсоток без ніякого звання, навіть знання праці в сільському господарстві. Тих треба вишколювати. Деякі тaborи мають багато людей із званням непрактичним, потрібним і поплатним на наші красіві умовини, але не конечно потрібним на наші еміграційні умовини

(гандлярі, спекулянти, секретарі, крамарі, справники, директори), які не то інтелігенти — не то чорнороби, не то фахівці — не то дилетанти, не то люди праці — не те спекуляції. Тих треба перешколювати. Краще кажучи вишколювати і дошколювати.

Тому треба собі наперед це ясно і точно усвідомити, заки кидається клич і гасло загальній акції перевищколу. Коли це гасло треба розуміти як загальне у відношенні до неуків, неробів, спекулянтів, недоуків і недокінчених навіть у технічному званні людей, — то згода. Так. Тоді така акція повинна бути дійсно загальна, але у відношенні до тих саме людей. Але, коли гасло це кидається от так собі без зріжничкування, без коментарів, без докладного окреслення, кого треба перешколювати чи дошколювати, то гасло крім того, що є абсурдальним, є само в собі шкідливим з пункту бачення інтересів нашої еміграції як явища суспільно-політичного і з пункту бачення інтересів української культури і духовості. І я смівби навіть сказати з пункту бачення інтересів людства. Бо ж гасло це, як це вже було вище достаточно підчернено, вириває тисячі людей із ділянки духовості і творення культурних вартостей і каже їм вчитися звання і наставлятися на заняття, яке з погляду вічності і з погляду інтересів нації як історично-часового феномену, що свою об'єктивну вартість існування може задокументувати не кількістю робітничого класу і не скількістю випродукованої пшениці і вугілля, але якістю творів духової культури, все ж таки стоять позаду. До першого розуміння нашого, призначення як робочої сили, що в «производстві труда» має знаходити свою життєву ціль і своє призначення, своє задоволення і моральну внутрішню сatisfакцію, хотіли і хочуть нас примусити большевики. До другого розуміння нашого призначення треба змагати нам. І тому, бережім свою інтелігенцію, не підпадаймо під шкідливі впливи ворожих підшептів, що стараються бурити здоровий наш соціальний порядок, і правильно-моральне відношення між інтелігенцією і робітниками та селянами, не даваймо себе вколисувати успіхами «поступу» і зросту впливів «селян і робітників», які навіть в деяких таборах захоплюють владу, не тішмося тим, що наші низи активізуються. Дивімся, в чому і в якому напрямі та активізація унагляднюються і виявляється. Коли вона виявляється в тому, щоби повести кампанію проти інтелігенції, щоби закуталязувати і загострити клясову боротьбу, то глядім уважно, в чийому інтересі є така активізація «селян і робітників» (між якими ви знайдете інженерів, магістрів, професорів і суддів, які правдоподібно в своєму житті, крім того що вродилися на селі, нічого зі селом, і крім того, що бачили тяжку працю робітника, із робітництвом, спільному не мали), в чийому інтересі є робити із інтелігента чорнороба.

Клич перешколювання є здоровий. Клич цей — диктований життям. Клич має в собі велику моральну перспективу і його треба реалізувати. Але, як в кожній акції, так і в тій, повинен він бути реалізований не із долини, але із гори. Він не може бути справою лише одного табору, одної таборової ради, чи одного середовища. Він заторкує інтереси і справи нашої еміграції як цілості і його треба опрацювати в цілості, в маштабі глобальних вимірів нашої національної дощльності. Він не може бути засобом лише агітації (дешевої) якоїсь партії, що на ньому хоче зробити свій інтерес, здобути популярність і розголос і придбати собі дешеву славу реформатора суспільності і творця епохи, відкривця Америки і нового світу. Ним повинно заняться наше найвище суспільно-громадське керівне тіло, яким суспільність і самим себе хоче вважати ЦПУЕ. Це його завдання вирішувати докладний плян, докладні напрямні тої так важної для нас життєвої акції. Мусять бути видані загальні директиви, загальний план перевення тої акції, в якому повинні бути узгляднені всі ці моменти, на які я хочу тут звернути увагу і які не-один із досвідчених і розважливих громадян міг би ще багато поширити. Справа ця повинна бути

предметом дискусії і обрад спеціальної Комісії, зложеній із кваліфікованих представників покликаних до того суспільно-громадських установ і інстанцій, щоби узгляднити усі моменти так принципової як і технічно практичної натури. Щойно тоді можна забиратись практично до реалізації тої акції.

А тепер ще кілька слів до другого питання: і я що, на які звання і професії ми маємо перешколюватись. Кожний з нас знає на підставі вже дотеперішнього досвіду і обсервації життя, а якщо не знає то відчуває, що найлегше буде нам знайти працю фізичну на випадок тої евентуальності, коли не буде нам дано скоро вертати на рідні землі, працю просту, а тяче буде знайти працю умову, духову, творчу. Очевидно, ми так сподіємося. Так не мусить бути. Невідомі ж бо нам усі моменти, які можуть входити в рахубу і які ми нормально розважаючи, не можемо перебачувати. Але приймім, що так дійсно буде. Приймім, що працю буде можна знайти лише фізичним некваліфікованим робітникам. Таке ствердження однаке не вистарчає, щоби вже розпочинати загальну акцію перевищколу. Все, що робиться без пляну, від руки, у поспіху, виказує скоро свої недомагання. Ми ж мусимо собі докладно усвідомити ще й інші при тому справи. Ми мусимо мати наперед відомості про можливості нашого емігрування до поодиноких країн. Говориться богато про т.зв. Переселенчу Комісію при ЦПУЕ. Але ми не дістали від тій Комісії авторитетного і достовірного інформаційного навіть (незобовязуючого) матеріалу про можливості нашої еміграції до поодиноких країн. Ми не дістали дальше від тій Комісії ніяких вичерпних інформацій про господарські можливості поодиноких країн, до яких ми в будущому мали б емігрувати. Комісія ця вже сьогодні повинна нам давати докладні вичерпні інформації про можливості праці в Канаді, ЗДА, Аргентині, Бразилії, Перу, Австралії, Африці, тощо, щоби ми, знаючи про ті можливості, могли зорієнтуватися на які, саме звання ми повинні вчитися. За мало є сказані, що треба перешколюватись на практично-технічні звання. Треба сказати, які звання мають найбільший попит в поодиноких країнах. Треба сказати нам, яких звань в поодиноких країнах є забагато, а яких недомога. Треба нам сказати, яких звань ми маємо найбільше вчитися і яких цілком ні. Треба нам сказати, що все докладно.

А дальше: я не уявляю собі, що кинення гасла перевищколу без подання заразом практичного пляну, як його переводити, цілковито вже вистарчає. Ми як еміграція повинні становити одну цілість. І плян повинен бути опрацьований для цілості. Отже Переселенча Комісія повинна мати вже сьогодні точний облік нашої еміграції із докладними даними про її фахово-званеве зрізничкування. Ми повинні мати точну статистику нашої еміграції по званнях. Далі Переселенча Комісія вже сьогодні повинна була опублікувати нам свої завважання, інформації і поради і подати до відома суспільності, що в нашій еміграції згідно із її відомостями і думками (бо ж думки Переселенчої Комісії теж не ніякою аксіомою, але приблизним лише обчислennям) є стільки і стільки за богато, приміром, лікарів, професорів, інженерів таких а таких родів, філософів, редакторів, письменників, а за мало стільки а стільки кравців, шевців, токарів, столярів, ковалів, електромонтерів, автомеханіків, шоферів, пастухів, купців, фірмових агентів, шклярів, друкарів, і так даліше.

Маючи такий плян, такі відомості і такі вказівки Переселенчої Комісії, ми можемо щойно тоді приступати до плянової акції перевищколу. Акція перевищколу повинна бути пляново тепер розложена поміж усі табори. Така постава зекономить сили і краще сповнить своє завдання. Бо ж не всі табори мають потрібне до вишколу і науки технічне устаткування, (варстати, прибори) і не всі табори мають до того відповідний фаховий учительський, інструкторський чи майстерський персонал. Коли кожний табор робить це на власну руку, то дає запоруку, що буде вишколювати партічів а не фахових добрих працівників.

Плян перевищколу не може бути припадковий. Справді ми сьогодні ще докладно не знаємо

куди поїдемо, але кожний з нас хотів би і має вже сьогодні чи то плян, чи то бажання, кудись в певне місце їхати. Одні вибираються до Канади, другі до ЗДА, треті до Аргентини. Під тим кутом треба і людей вишколювати. При технічно—практичному вишколі треба узгляднувати ще науку мови того краю, куди хтось бажає їхати.

Отже як бачимо в світлі тих думок справа перевищколу не є так легка, як собі це примітивно уявляють навіть деякі авторитетні вибрані таборові ради. Переселенча Комісія і взагалі ЦПУЕ в тому напрямі зі свого завдання як слід не вивяза-

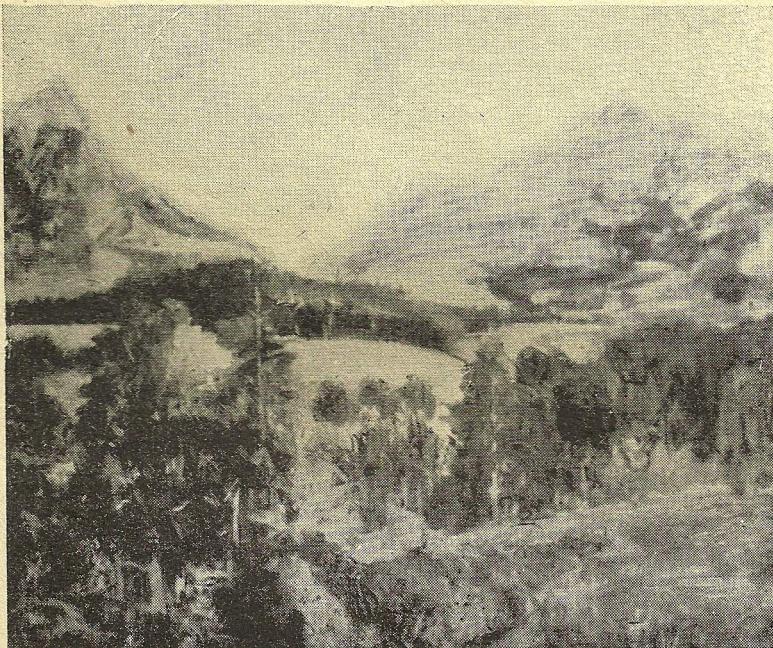
лись. ЦПУЕ повинно на цю справу звернути належну увагу і заангажувати до тої праці більш тяжких людей. Бо справа ця першорядної важливи.

Сподіємось, що коли по політично сусільності порозумінню (КУК) поставиться належно і справу організації ЦПУЕ, не в площину добору партійних і клікових «спеціялістів» від сусільно—громадської роботи, але в площину здібних, солідних і кваліфікованих до того працівників, то і ця справа, як і багато інших, рушить з місня.

Тому є побажанням справу цю як найскоріше поставити на порядок дня.

Українська Образотворча Виставка в Берхтесгадені

М. ГОЦІЙ

КРАЄВИД

ДУХОВА КРІЗА РЕВОЛЮЦІЇ

(Про екзистенціалізм і його наслідки)

З часопису «Die neue Zeitung».

Ми зайдемо вже так далеко: саме від довшого часу займається також і американська преса явищем екзистенціалізму. Появляються дивовижні і кошмарні репортажі, які ми дістаємо до читання. Статочні кореспонденти, що протискаються із рефлексаторами і апаратами крізь гущавину *Cafe de Flore*, звітують нам про звичай та обичай „екзистенціалістів“. Вислідом того є, що пересічний американець уважає цей рух безсумнівно за свого рода відміну неприємної *Christian Science* і що очертання „смертельна післявоєнна філософія“ („A morbid post-war philosophy“), в якому вичерпується в загальному його дефініція, з боку публіки U.S.A. (американської) ще є трактоване як цілком задовільна дискресія. „Existentialist murder“ могли ми недавно читати як наголовок в одному знаному американському тижневику; понице була поміщеня якась дика-романтична історія про самітну хатину недалеко Парижа, про чорний як вуголь труп, гар-

ну метресу і вкінці відважний натяк, що жертва була яким екзистенціалістом.

Але не лише репортер від сензацій, також і „серйозні люди“ мають повно до говорення про екзистенціалізм і від довшого часу вже „вчені“ розпочали перегоновий біг із розвіяннями полами і розхристаною бородою проти науки, яка грозить обмеженням доброї слави (опінії) філософської студії. Натомість в академічних ревіях викликується гнівно духа Гуссерля та довгі цитати із Гайдегера ставлять великі претензії до нашої добрякої жадоби науки.

Але, незалежно від того фронтового наступу, рух екзистенціалізму розвивається даліше, з'єднує собі щоденно щораз ширший круг народу, спускає сітку своєї теорії понад усіми ділянками духового життя і здається вже завтра кинути поважний свій духовий тягар на політичну вагу Франції.

Бриляントові статті Ж. П. Сартр (J. P. Sartre), Сімон де Бовуар (Simone de Beauvoire) і Жан Польган (Jean Paulhan) написані в журналі «Temps modernes» уникають щораз то більш свідомо так абстрактної філософської спекуляції як також позасвітового дилетантизму шукачів. Ми думаємо при тому передусім про статті Сартра «Портрет антисеміта», «Екзистенціалізм — це гуманізм», які недавно з'явилися та про критику марксизму «Матеріалізм і революція», пера того ж самого Сартра. В тому останньому ессе єдносесть Сартр безсумнівні претензії на політичне значення своєго руху. Нам видається зовсім можливою думка, що тих кілька сторінок кристально чистої французької прози будуть колись признані, нарівні із політичною економією Карла Маркса, як основа великої і обширної соціально-психологічної теорії. Тут хотіли б ми дещо при тому спинитись.

* * *

Найперше: В центрі Сартрових розважань стоїть, згідно із основами його філософії, знова не предмет, ані закон, ані теж ідея, тільки людина. Він не говорить про «революцію», лише про «революціонера». І він питаеться, чи вистарчають марксистські відповіді на проблеми рішених до революційного чину гноблених мас. Вони не можуть вистарчати. Вони, навпаки, мають на революціонера вплив радше спиноючи тому, що вони відбирають йому почуття свободи а з тим і фундаментальну свідомість своєї гідності. «Матеріалізм, який усуває людину способом строго системою Тайльора приписаных норм поступування, грає роль пана». Сартр вдає в само серце головну протирічність матеріалістичної науки, якуща перед 30 роками сформував Георг Зіммель (Georg Simmel). «Цілим намаганням матеріалістичної діялектики» — так він сказав — «є перенести вільність не на людину, але на предмети. Це є абсурд. І марксисти вміють добре, на що розраховують їхні партійні функціонари, зрадикалізувати і розбудити в них клясову свідомість».

«Ви хочете людям відчинити ворота свободи? Що ви тим мислите, що значить у вас це слово, яке ви не випускаєте із своїх уст голосити як політичну паролю?» — звучить непростиме питання Сартра до матеріалістів. А відповідь: «Коли б людина від початку не була вільною, не могла б вона мислити своєї свободи». Дальше: «Ви звільните правду людську природу від примусу, який її зв'язує?» Але: «Якже ж може марксист вірити в правду в природу людини?».

Сартр дозволяє собі повернути назад революціонерів оту марксистами заперечувану і йому (революціонерові) зрабовану свободу. Але це нова, екзистенціалістично здефінівана свобода і вона не має вже більше нічого спільного з «свободою думки» дрібноміщанського раціоналізму. Навпаки: внутрішня свобода ідеалістичної філософії не була нічим іншим як видуманою містифікацією, дюперією, (eine Duperie), щоби гноблених тим певніше держати в оковах. Свобода думки має лише тоді змисл, коли вона є конечною умовою свободної постави.

Дозвольте лишити робітників, революціонерів оту свободу, яку він саме пережив і якої він не хоче дати собі відобразити. Не йде про те, щоби віддати на поталу причиновий детермінізм подій. Лише не вільно того ніколи забувати, — і це є одним із основ суб'єктивно-психологічної філософії Сартра, що робітник не відкриє відношення причина - наслідок тим, що він його переживає на собі, але знайде його в самому поступуванню, яке старається поконати теперішній стан.

* * *

«В марксистському понятті світа не існує, щоби більше творити історію, але лише щоби

історію щоденно читати». Матеріалістичний міт не відповідає вже більше революційним вимогам нашої епохи, так само як не відповідає більше дефензивний, опріний міт дрібно-міщанській ідеалістичній добі. Що наша епоха, а передовсім переслідувані потребують, це відзискання змислу для суб'єктивності. Сартр не конструує ніякої метафізичної реальності, ніякої «ідеї», ніякої «розважності», ніякої «особи», щоби нас звільнити від механічної чи діялектичної фатальності, лише дає нам конкретний чин. Ніякої есенції, яка устійнювала б априористично наше буття, ніякого метафізичного «змислу історії». «Людина» — каже Сартр — є тим, що вона зі себе робить». До того можна б додати: Історія буде тим, що ми з неї зробимо. Ми стоймо дослівно наго і самітно на краєчку минулого, із якого ми не можемо витягнути ніякої науки і дісно в будущість, якої нам не дано вирахувати наперед. Таке становище рівняється небезпеці, якої ми боймось, і свободі, із якої ми не можемо зрезигнувати, якщо взагалі хочемо прийти до дії.

Кіркег'ардовий (Kierkegaard) «Страх і дрожання» ми чуємо знова іздалечини, коли нам Сартр каже, що це є істотним знаменем кожної реальності, що її ми не є ніколи певні („Qu' on ne joue jamais à coup sur avec elle“). Але він також додає, що лише певний тип комуністичного інтелектуаліста є готовий продати свободу за ціну страху. Правдивий революціонер — а тільки йому повинна бути дана нова філософія — хоче навпаки, сам собі промошувати свій шлях. „Певні, сталі, частинні серії, закони структури внутрі детермінованих соціальних форм — це є те, що він потребує, щоби могти передбачувати. Коли йому дастися більше, загубиться все в ідеї; дійсність стане сном“.

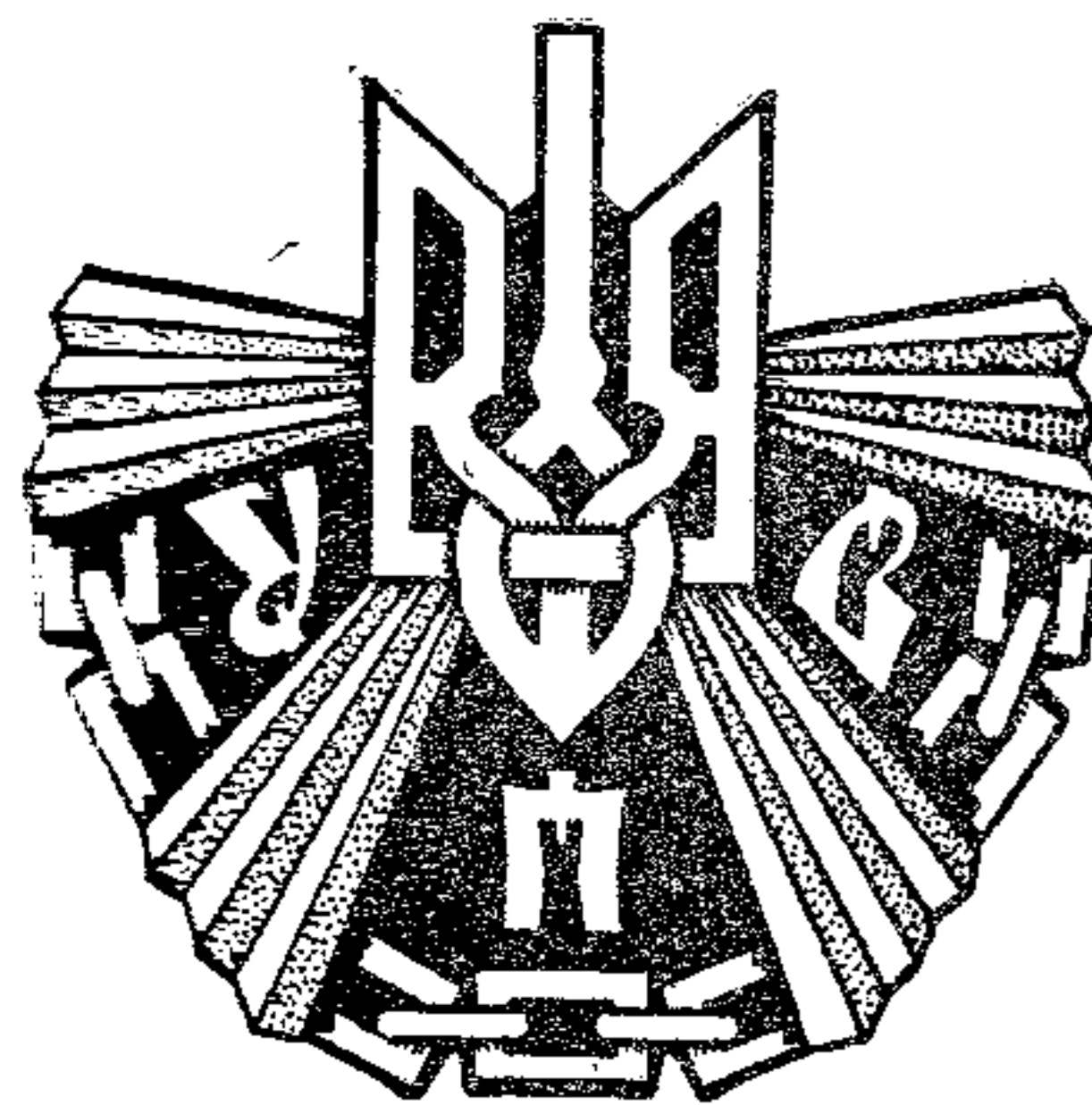
Духова криза революційних політичних партій є очевидиа. Реформізм, персоналізм і примір британського ляборизму лишили дуже мало бувшому другому інтернаціоналові з його революційної постави і цілком нічого з його революційного настрою. Ясний образ того стану дають різні конгреси соціалістичних партій. З другої сторони комуністи, наскільки вони завдають собі старання взагалі за інтелектуальну чесність, признають тут і там нехочячки, що марксизм не може відповісти ані об'єктивно - льогічним ані персонально-революційним умовинам нашого часу і стараються засаднично уникати по можности дискусій на цю тему.

Без сумніву прийшла історична пора на нову філософію революції, на нову психологію революційної дії. Чи буде в стані екзистенціалізм, сьогодні найбільш динамічний духовий рух, що пору корисно використати?

Ми не хочемо пророчити. Але ми хочемо ствердити, що Жан-Павль Сартр провадить дискусію з великим духовом авторитетом, з досконалою філософічною ясністю та зі збрюєю незвичайної критичної ерудиції. Коли ми порівняємо „Персоналістичний Маніфест“ Емануеля Муніє (Emmanuel Mounier), що з'явився в 1936 році, в його льогічній вартості з наведеною вище статтею Сартра, не можемо виминути того, щоби не признати екзистенціалістичної філософії революції близької будучності: в протилежності до Муніє Сартр уникає усякої ідеалістичної неясності, усякої конвенціональної магії слова. Поняття гноблених не має в нього ні науково-об'єктивної індиференції марксизму ні намашено-харитативної резигнації християнської соціальної гігієни: поняття це має наскрізь рішучий характер революційного чину.

Ясно, що все це лише початок. Багато понять вимагає ще докладнішої аналізи, деякі наукові твердження клічути відладно ще за практичним соціологічним коментарем. Жан-Павль Сартр і найкращі із його приятелів здається мають формат, щоби нам ці коментарі дати і ще інші потрібні відповіді уділити.

T. Y. P. B.

Дня 22. січня 1946 року, в річницю проголошення Самостійної і Соборної Української Держави, розпочало свою діяльність в Мюнхені Товариство Українських Політичних В'язнів — ТУПВ.

В ч. 2 «Інформації Головної Управи читаемо:

«Як нащадки усіх тих від сотень літ вязнів них, суджених

екзекутованих героїв українського народу, щоби зберігати в першій мірі між собою їх пам'ять і їх пам'ять, яка нам є так дуже потрібна, щоби не зникали в забутті та попелі історії памятки про тих великих мучеників за волю України, доки ще не пізніше відсобути із забуття, із пороху занедбання маємо обов'язок пригадати про них власній суспільності і дати основи для історії та мартирології українського політичного в'язня, а тим дати основи для відродження традиції визвольної боротьби. Це є перший обов'язок і завдання Товариства Українських Політичних В'язнів.

Засвідчити перед українським народом і цілому культурному світу оправданість, конечність, чистота та тягливість нашої визвольної боротьби — національно-державний і соціальний ідеал — створенням організації товариства тих, що боролися за ней ідеал. Показати, що їх не було, що вони не самі, але що вони сіль і еманципація цього народу, що вони не кілька професій «шкідників», як їх називають навіть деякі свої «членки», але що вони представники всіх живущих поколінь, всіх станів і професій, всіх політичних груп та всіх закутнів нашої української землі. Засвідчити перед світом, що вони не агенти чужої інтересів, але своєї власної і не за гроші а за ідею свого щастя, здоров'я, найкращі роки життя і саме життя в офіру тій справі. І це є друга пільгі завдання Товариства Українських Політичних В'язнів.

Збирати матеріали, докази і аргументи, щоби переконати всіх в тому, що ми не були ні „варшавським сміттям“, ні „грязз'ю Москви“, ні «ляндешентами Гітлера», але що ми боролися за нашу справу так само, як бореться за неї цілий вітчизняний світ. Не хочемо ні більше, ні менше, ніже саме, що хоче кожний, навіть найменший, народ на сонцем. Хочемо бути вільними громадянами власної вільної держави в вільному колі вільних народів. Докази й аргументи ці обективно є такі, що відуть до неба за справедливістю і під їхніми повинно зрушитись найтвердіше сумління світу. Нашим завданням є їх показувати — і це третє собі теж за завдання Товариство Українських Політичних В'язнів.

Дати опіку і допомогу живучим ще політичним в'язням, щоби вони могли ще рештки своїх сил і душі дати для корисної роботи — це даліше завдання Товариства Українських Політичних В'язнів. Та ще одно велике завдання має Товариство Українських Політичних В'язнів.

Боротьба ще йде. Ще чекають на нас ті самі конц-табори від Камчатки аж по береги Атлантического Океану. Ми не сміємо думати, що все змінилося. Для нас ще не змінилося нічого. Ще за ще та сама окупація рідних земель, та саме національна і соціальна неволя, а з тим, і та сама вимога боротьби. Ще не затримували заради за які на львівському бруку поклав свою голову Іван Підкова, ще не побідила правда Гітлерівської і Остряниці, ще Січ Кальнишевського не вітає вольних козаків, ще „цар“ московський не хоче вищупити із петро-павловських кріпостей нашаднів гетьмана Полуботка, ще в да-

лекому Кос-Аралі, в степах кіргизьких і калмицьких слідами Т. Шевченка зітхають за українськими зорями сотні тисяч синів голубої України і ще соціальні кличі І. Франка далекі від того, щоби бути, навіть по 50 роках, затверджені в житті...

І ще треба буде нових Мітрінг, Пришляків, Сеників, Сіцборських, Бараповських і Сушків, які мусітимуть своїм життям, що його покладуть із братньої руки, переконувати свою власну суспільність про загрозу вже не чужого, (брунатного, чорного, червоного), але свого власного терору. Бо ще може навіть й нас, бувших політичних в'язнів, які не схочуть похвалитися золотому тельцю, охрещеному чотирома літерами і голосити словословія рідному епігонові Мусолінія, Гітлера і Сталіна, чекають в'язниці і концтабори, сторожені нашими братами. Бо ще може українська рука держатиме під ключем власну українську вільну думку і вільну людину, так як вона вже це робила, накладаючи їй «пuto», чи стріляючи в ній ззаду. Ще треба буде багато жертв, щоби зворушили затверді серця і промовити до розуму тих, які намагаються в своїй психіці раба і невільника формувати наше внутрішнє українське життя на принципах рабської покори і невільничого підпорядкування вольного, буйного і широкого життя, горстці, що анонімами закриває цілу мізерність своїх замірів.

І тому перед нами, політичними в'язнями, ще великі завдання. Треба собі їх нам досподу усвідомити і зрозуміти ту велику місію, яка нас жде. Ми маємо стати тим звеном, що повинно лучити нас всіх, незалежно від політично-партийних перевонати, в одну велику, нерозривну, щиру і вольну родину. Ми маємо плакати духа не ненависті і взаємної боротьби, а духа згоди, любови й єднання. Ми маємо лучити в одну нерозривну тягливість сотнілітню традицію нашого визвольного політичного руху і маємо плакати їй вести цю боротьбу, але не за пустий звук Самостійної України, а за повний і правдивий її зміст...

Вірні ідеї справжнього демократизму і свободного вияву сил, що діють і мають право діяти в кожній суспільності, ми повинні протиставитись усім заходам тоталізувати наше суспільно-політичне життя і дати піддержку кожній здоровій акції і починові, коли вони служать загальній національно-громадській справі.

В моменті, коли партійні свари і крамоли починають наново нас розкладати і розєднувати, Товариство Українських Політичних В'язнів несе клич єднання і дружньої співпраці всіх здорових і чесних сил довкруги тих, що ділом, не словами, засвідчували свою любов до батьківщини і готовість посвятити за неї.

Секретарят Головної Управи ТУПВ подав такі інформації про своїх членів:

ТУПВ начислює зараз 514 оформленіх членів і 506 кандидатів на членів.

514 оформленіх членів відсиділи разом 1200 літ тюрми та заслання.

Пересічно на одного політичного в'язня припадає 2 роки і 4 місяці тюрми або заслання.

Пересічна ця виносила б в « нормальніх » умовах ще більше, якщо б усі в'язні відсиділи свої присуди вповні. В наслідок воєнних подій багато в'язнів не відсиділо своїх присудів до кінця.

На жінок припадає в цілості із загального числа членів близько 10%.

Теренове відношення: в'язнів зі Західних Земель 40%. В'язнів з інших земель (Східних і Осередніх Земель Карпатської України і Буковини 60%).

По становому відношенні становлять:

a) Науковці, учителі, інженери, лікарі, письменники, журналісти, військові вищих степенів, священники	31%
b) Селяни	23%
c) Фахові робітники, ремісники	20%
d) Студенти	20%
e) Звичайні робітники	10%
f) Урядовці	6%

„СЛІПУЧА ДУМКА, НАЧЕ ЛЕЗО ГОСТРА“

Посмертна збірка поезій О. Ольжича

Книжка звється „Підзамчя“*) I, перша поезія звється «Підзамчя». Ремісничо—торговельний район малих хаток, малих і простих людей, малого і теплого щастя:

В хатках порушаються люди,
Ткачі, кушніри, ковалі,
Шукаючи щастя чи злуди,
Ічується запах землі.

Життя тече в підзамчях просто і спокійно, «сповняючи вічний закон», воно близьке до природи, непримхливе...

Трошки незвичні для Ольжича образи. І чекаєш, що такою буде вся книжка, що це буде книжка про простих людей, про малий і теплий не світ, а, сказати б так, присвіток...

І раптом—вірш про Шякунталю, про муки Св. Катерини, про сонну Венус, про голландський образ—мигтіння епох, елементи різних стилів. Де ж Підзамчя, де оті «ткачі, кушніри, ковалі»? Чому знов умовний реквізит країн і сторіч?

Перша відповідь приходить: посмертна збірка Ольжича лишилася невпорядкована, це тільки випадкові вірші під випадковою назвою. Чернетки. Начерки. Недовершене, недосказане. Видане з пошани до поета і людини. Місцями блискуче. Місцями ще сире. Але завжди — ex unque leonem. По кігтях піznати лева.

Але ця перша відповідь така ж поквалива, як і хибна. Книжка Ольжича—трудна книжка. Трудна тому, що про трудне життя поетове написана. І трудна для сприймання. Бо це книжка справжньої особистої лірики, не барабанної і не гістеричної, а лірики гордовито-скромно захованої в собі. Цей ліризм у Ольжича треба розко пувати, розшифровувати, як треба це робити, скажімо, з лірикою Миколи Зерова. Біограф скаже колись, чому половина віршів книжки датована двома днями—25-26 січня 1941 р. Біограф скаже, чи справді в основі, наприклад, поезії «Муки Св. Катерини» лежить біографічний момент, як це нам здається. Він можливо розшифрує поезію „Порцеляна“, яку ми розшифрувати не можемо.

Але вже тепер, коли прочитаєш книжку вдумливо, і повернешся до неї, і перечитаєш, то розкривається дуже багато. Розкривається висока насолода від справжньої поезії. Розкривається якоюсь стороною велич Ольжичевої душі. Розкривається і тематична єдність книжки, пройнятість її одним комплексом думок і почувань, надзвичайна стрижневість її. Хіба тільки «Триптих» випадає з цієї єдності—йому більше личило б може бути в „Вежах“, бо його ідея—ідея змісту української історії: від мужньої агонії держави («Данило») через бунт і перуни Руїни («Р. Б. 1668») до останньої поразки, яка в діяннях духу стала тріумфальною брамою, звідки невгнутий і прямий шлях веде до пере-

моги («Зимовий похід»). Це знайомі з попереднього Ольжича мотиви державної бронзи, мотиви тонкої шаблі—«кривої козацьких вартівниці прав», що загашує свою спрагу тільки ворожою кров'ю.

Поза цим триптихом уся збірка справді одним пройнята—Підзамчям, його місцем у людському житті, у житті поета і воїна. Тільки не шукайте в цьому Підзамчі образу львівського передмістя або будь-якої конкретної географічної точки. Тема Підзамчя—це тема Шевченкового:

Поставлю хату і кімнату,
Садок—гайочок насаджу.
Посиджу я і походжу
В своїй маленькій благодаті.

Бо Підзамчя—це світ маленьких людських почуттів. Це особисте життя людини. Це родина. Це мале, найменше і найближче простому, дитячому, жіночому серцю коло з тих кіл, у яких обертається людина. Воно завжди лагідне, спокійне. В ньому не вузько ні хмарам, ні зорам. Це світ маленької людини? Так, але хіба в кожній людині не живе маленька людина? І потім це ж і світ природи. Індивідуальне розтоплюється в цьому світі,—і в цьому блаженство:

Тебе немає. На траві прибитій
Не буде видко сліду ні на мить,—

але зате людина може там побачити „густу, глибоку і м'яку блакить“, розчинитися блаженно в ній.

У цьому світі пізнається і кохання. Що витвори мистецтва,—різьблені голови корінтянок? Вгадайте за різбою «чоло спокійне дівчини живої», простої дівчини з села! За вишуком мистецтва стоїть вічне Підзамчя. І воно миліше від холодної краси мистецьких витворів («Сонна Венус»).

Підзамчя не нізнається раціонально. «Очі—недовіри»—погані помічники. Треба чуттям зануритися в цю високу насолоду людського, простого людського життя, що „досі відає блаженства й чуда“. «Русяйді дівчині у хустці» з повними глечиками Підзамчя відкрите, але і поет жадібно і змучено-спрагло пізнає шлях до нього. І справжнім триумфом звучить кінцівка його «Пороші»: „Я знаю простий шлях в село“.

Така тема Підзамчя в Ольжича.

Але він знає не тільки тему Підзамчя, а і конфлікт його. Світ злий. Індилія Підзамчя в реальній дійсності—тільки ідеал. У світі ж—

„зв'язали Діву Катерину
Посіпаки в храмі на стіні,
Рвали біле тіло, щохвилину
Припікали рані на огні
(«Муки Св. Катерини»).

Між людьми посіяні тьма і зло. Вони душать невинних і слабких. Вони руйнують Підзамчя. І поет готовий усе зло прийняти на себе. Хай воно

*) Вид во «Культуре». 1946.

Молити Діву Катерину, хай воно все пройде до
того ложа уночі. Так зроджується тема саможер-
твості.

А саможертовність зроджує суворість. Не
можна здатися чарам солодкого Підзамчя. Треба
мусити себе, треба зуміти і в нього ввійти

...у плаці зі шкіри,
Із лицем, пошматаним огнем,

— ізвести в нього не м'якість, а велике серце ка-
жне («Голляндський образ»).

Так, велике серце мусить бути кам'яне. Інак-
шо—воно розтопиться. Не можна втратити суво-
рість, не можна здатися чарові Підзамчя, бо тоді
загине само Підзамчя. І коли так хочеться здатися
в полон, коли нестерпно тепло розтоплюється душа,—мусиш тікати від солодкої спокуси:

...готовий взяти і піти й піти,
І ніколи не вернуть, повіки
(«Диліжанс»).

Так вірш за віршем оформляється конфлікт
Підзамчя. Хочеться віддатися теплому затишкові
Підзамчя—і не можна. Хочеться бути просто людиною—а треба бути воїном.

Який же вихід з цього конфлікту? Збірка по-
казує не одне розв'язання конфлікту. Можна знай-
ти вихід у вірі в Бога і людину:

Земля широка. Мудрий в небі Бог.
І серце людське—мужнє і велике.
(«Воно дощем спадає»).

Але це вихід тільки внутрішній, тільки суб'єктивний. Є об'єктивний вихід: з Підзамчя виростають вежі Замку. Держава стає на охороні миру простого люду. Проста чеснота юної землі дає сил Брутові і Цезарю. Замок Держави виростає не всупереч Підзамчу—або вірніше—не тільки всупереч
йому, а в обороні його і з його соків.

Так тема Підзамчя на цьому повороті розкривається темою України. України, що не збудувала свого Замку, України, де жінки «тчуть при
огнищах собі», а чоловіки—«в дощах на пасовись-
ках». Це Україна хаосу і аморфності. Що зверне
цих людей „від їх отар, від сивої худоби“ («Лукре-
ція»)? Що поведе їх на будування Замку?

Іх поведе дух. Іх поведе поет—пророк. Той,
що йому

Не сняться літа дитинні,
Не маряться дні юнацькі.

Той, що його гарячі очі бачать тільки Сонце, а сірі
спраглі уста тільки кричать правду. Той, що запа-
лює мирних «ткачів, кушнірів, ковалів» на дикий
бій, у якому з відвагою відчаю без щитів і пан-
церів

З одним невблаганим лезом
Мужі допадають коней («Пророк»).

Той, хто приносить у світ нещадну помсту і не має
милосердя ні для ворогів, ні для оспаших і зрадли-
вих. Він таврований знаком майбутнього, він живе
повітрям близьких катастроф, що обтікають мир-
ний світ Підзамчя з такою ж чіткістю й немину-
чістю, як «невидимий і найгостріший обрій» («Дні
здовідається і падають»). Не вірте ілюзіям і мріям.
Ідуть луні дні експлозій, і не буде рятунку тим,

хто не живеться в білі Гілівичі. Мусить бути по-
блаже, щоб жити і жити Гілівичі. Страшно, що
чи повинна піднати Альгамба, але мусить вибу-
рати Гектор („Ясне мерехтіння ніза“).

Увесь конфлікт ще раз обмальованої у другій поезії під назвою «Пророк». Пророре і жесте
повітря Підзамчя:

Небо в білих хмаринах, що тихо чекає слова.

Поверта по шляху селянин легкою
гарбою,
Гомонять рибалки, пробігаючи бруками
міста...

І так хочеться спинити ходу

на землі, що пухка і привітна,
Окопатися білою хатою проти долини,
прийняти в цю хату ставну обраницю (Шевченко!).
Але не сила втриматися в цьому малому світі:

Страшна ще не забагнена правда
Розриває на ложі важкі і задихані груди.
Відкриваються шляхи, широкі шляхи в світ—харак-
теристичний для Ольжича мотив—світ кличе до се-
бе—і поет іде в світ, хоч і передчуває, трагічно
передчуває свою страшну загибель:

Нестерпною сліпучою буде остання
хвилина
Обгорілому серцю, що прагло солодкого
чуда

Така трагічна діялектика Підзамчя: щоб жи-
ти, воно мусить само себе знищити. Ідилія
повертається трагедією. Солодка Україна поверта-
ється на залізну. Поет гине в лабетах Гестапо. Ги-
не, щоб слово і меч розтинали напруженість піть-
ми («Гігантомахія»).

Попри часткову зовнішню незавершеність
„Підзамчя“—цілісний збірник, з якого наші поети
можуть повчитися, як не НАНИЗУВАТИ вірші в
збірку, а як КОНСТРУКТИВНО будувати збірку.
І, звичайно, помилляється автор передмови до збір-
ки, коли говорить ніби вибачаючись, що «Під-
замчя» — інтимніше своїм змістом і тоном» від
попередніх збірок Ольжича. Це така інтимність,
яка багато варта. Це жива душа в «держав-
ній бронзі». Це вміння поєднати суб'єктивне і
об'єктивне, особисте і загальне, інтимне почут-
тя і політику. «Підзамчя» — твір поета великої
зрілості і сили. Воно показує нам, як непо-
правно багато ми втратили в Ольжичеві

Кілька зауважень до самого видання. Якщо
наша аналіза правильна, то варто будо б в інтере-
сах послідовності розгортання циклу переставити
деякі поезії місцями: «Сонну Вернус» подати поруч
«Алябастру», «Порошу» слідом за «Шякунталою».

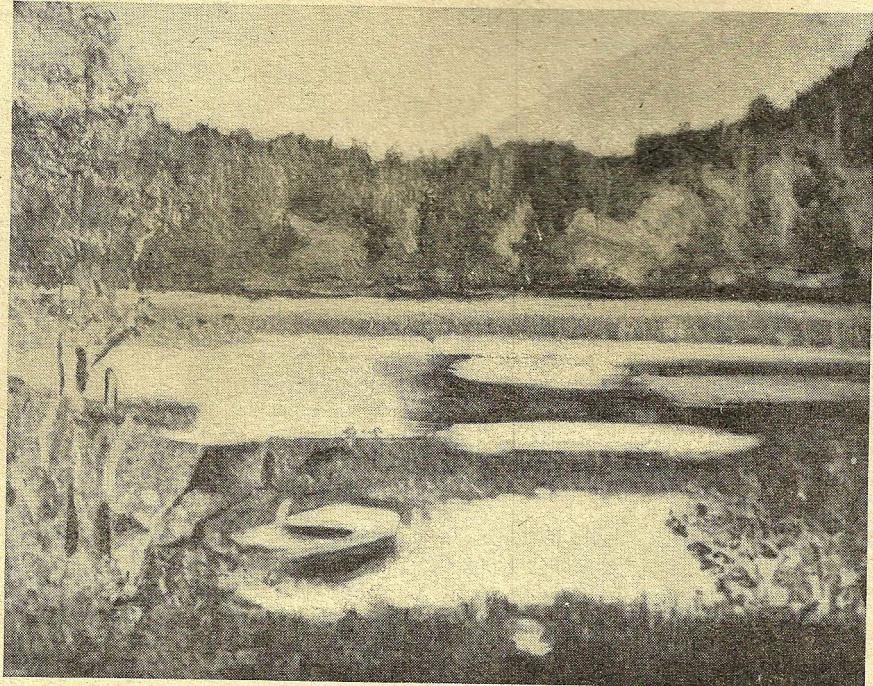
Технічно видання виконане дуже добре. Іде
бракує правописно пунктуаційної (а в передмові
також і мовної) редакції. Ось лише кілька прикладів:
світа, порівнання (1)—треба: світу, порівнання
наїздниками (2)—треба наїзниками; курніри і —тре-
ба; курніри; звонарі, мягку (2)—треба: звонарі, мягку
м'яку; коринтянку (3)—треба: коринтянку, мягку

(4)—треба: двоколу; що хвилину, полегчiti, у двоє
(5)—треба: щохвилину, полегшти, удвoє; голандський, лихтаря (7)—треба: голляндський, ліхтаря; розв'язують, м'ягким, тай (9)—треба: роз'язують, м'яким, та й; нерозгортає з під (12)—треба: не розгортає, з-Під; горячі панцір (13)—треба: гарячі, панцер; узгіррях (14)—треба: узгірях; обличча, тріумфальна (17)—треба: обличчя, тріумфальна; подвірся,

незбагнена (19)—треба: подвір'я, не збагнена, ні тільки, апогей, здрігаються, зраня (22)—треба: не тільки, апогей, здрігаються, зрання. Нарешті сама назва збірки мусить бути не «Підзарча», а «Підзамчя». Не перелічує вже огрихів пунктуації.

Недодержання у виданні правоописних норм є тією хибою, що, безперечно, знижує цінність цього вельми вартісного збірника поезій.

Українська Образотворча Виставка в Берхтесгадені

А. КОЗАКЕВИЧ-ДЯДИНЮК

КРАЄВИД

Інж. Л. Яцкевич

Як Альянти боролися з підводними човнами

Відомий французький письменник Жюль Верн (1828 - 1905) напевно не сподівався, що його фантастична повість про підводне судно („100.000 миль під водою“) стане дійсністю вже 10 літ після його смерті,

Сталося це в перший світовий війні, коли німці на морську блокаду відповіли підводними човнами, що викидали нищільні торпеди,

Підводні човни зчинили правдиву паніку в союзний флот. Неждано та непомітно підплывали вони до ворожих кораблів та, взявши їх на приціл перископу, торпедували. Торпеда була в тодішніх часах правдивим чудом техніки, бо уявляла собою мініатюрне підводне судно з мотором на стиснене повітря, з гвинтовою штурбою, що гнала торпеду вперед, глибинними кермами направляла її до предмету прицілу. Удар торпеди в борт корабля викликав експлозію вибухового матеріалу та затоплення корабля, по-

якому залишався лише слід - олив'яні плями на поверхні моря.

У другій світовій війні підводне судно устаткувалося ще грізнішою зброяю, акустичною торпедою. Торпеди ці пливли в тому напрямі, де відчувався під водою найбільший гул та шум від корабельної шруби. Ця дивовижна торпеда устаткована змисловим слухом була правдивим пострахом кораблів, бо чули їх здалека й бігла за ними, як пес за зайцем. Куда звертався корабель, туди гналася самочинно торпеда. Прискорював корабель ходу, приспішувала біг торпеди. При більшій кількості кораблів, торпеда після деякого вагання зверталася в напрямі найбільшого корабля, що видавав найбільший шум підводною штурбою, та вбивалася гострим лезом в середину судна. Американські інженери винайшли 14 різних засобів проти акустичних торпед, а всі вони здебільша осно-

Іноді вони відчувають підводну шуму як будь-таке „де тебе немає“, ніж там, „де ти є“. В тій же час інші спостерігачі підводного шуму виявляють залучені торпеди й виводили їх поза діапазон впливу ворожих кораблів. Та не минуло й чверті століття, і місця опанувала німецькі підводні судна. Спочатком її були звукові хвили, які вони викили до боротьби з підводними суднами та заповіли їх скорий кінець.

Спочатку „шум“ була під водою, зустрінеться з тим, що вони зустрінуть з твердим предметом, у нашому випадку з підводним судном. вона відбивається з поширенням та зникає там місце підводного судна. На цій відповідності засновано гумовим окленням зовнішніх панцирів кораблів, що мало заглушувати пінгові хвили. Але це не багато помогало, бо пінг мимо панцира зникає та зраджує, де було підводне судно. Тоді вони викили підводних гармат, що викидали у воду особливу хемічну речовину, в результаті чого виникає пінгові хвили.

За ці звукові апіянти таємною зброяю т. зв. радаром. Радар це був пристрій (апарат), що висилає електромагнетні хвили. Ці хвили виступають на підводне судно, відбиваються аналогічно „шуму“ та відмічували одночасно на випускній трубі точне місце положення підводного судна.

Ці звукові викивалися апіянти радаром, бо німецькі підводні судні вживали протизброю т. зв. „шумової засоби“, які висилкували скоріше радарні хвили, що їх використовували підводне судно. Наша зброя — друга сторона винаходила зараз — а все те суперництво нагадувало аметистовий тім з Пінкого Заходу, в якому обі стороны використовували пістолі.

І тут з'являється „шукальний приймач“ — відповідь з боку радаром „С“, що його вже шукальні засоби не могли виступити. І для підводних німецьких кораблів, як кажуть, судний день. Шість місяців продержалися німці при допомозі цілої сітки шпигунів таємної тайну С-радарів та дарма: Підохріваний С-радар плює позачервоними проміннями, які вони викидали німецькі хеміки на спрепарувані таємні зевразливі на ці проміні, що нею підтверджували підводні судна в надії, що судна будуть зевразливі на ці таємничі проміні, але все це було не та, що треба.

І відповідно німецьке командування до кінця війни: не здавало б тайни С-радарів, якщо б не випадок з таємні ревізії в Роттердамі впав в руки Гештапо — засек С-радару, який розшифрував німцям таємні таємної зброяї.

І таємні засобів морської боротьби слід застосувати тактику т. зв. „вовчої тічки“, що її застосували вперше німецькі підводні судна в боротьбі з таємніми ворожими кораблями. Тактика ця основана на атакуванні ворожого конвою великою кількістю підводних суден, що була зправила більшу кількість кораблів ворожого конвою. На цю таку віковій зчегри апіянти літаками, устаткованими розартими апаратами, а коли підводні німецькі кораблі перехістили свою базу далеко поза ді-

лання літаків — конвойними літаконосцями, що достаточно зламали хребет „вовчій тіці“.

Німецьке командування довго ще не піддавалося та з тевтонською впертістю рішило, щоб підводні судна, устатковані проти летунською артилерією т.зв. „фляками“, боролися з ворожими літаками.

І почалася одинока в історії війни боротьба підводних суден з бомбовиками, що її очевидно програли повільніші та неповоротні підводні судна.

Наприкінці хотів би я ще згадати про підводні судна з т. зв. випускною турбою (шнорхель).

Як відомо, підводні судна мають подвійний погін з дізелевими рушіями в часі плавби підводного судна по поверхні моря, та електричними рушіями в часі плавби під водою. Струм для електричних рушіїв постачають батерії акумуляторів — а залога віддається в часі плавби під водою повітрям з кисневих баньок. Судно під водою є мало поворотне, бо струму з батерії акумуляторів є обмаль, а міць електричних моторів доволі мала. Дізелевих рушіїв під водою не можна вживати, бо вони для своєї праці зужитковують дуже багато повітря, якого під водою немає, а крім того спаливні гази з дізелевих рушіїв занечистили б за кілька хвилин повітря в підводному судні та затроїли б залогу. В боротьбі за бути або не бути, німецьке командування пригадало собі, що в 1940 році — захопили вони в Голяндії два підводні судна, що були пристосовані до плавби під водою дізелевим погоном; по довших дослідах випустили німці до бою новий тип німецького підводного судна т. зв. шнорхель, себто підводне судно з випускною турбою. Сама назва вказує, на їх принцип діяння. В часі плавби під водою в глибині кільканадцять метрів, виставляли ті судна над поверхню води непомітно та добре замасковану випускну трубу і включували дізелевий погін, що крізь випускну трубу, випускав спаливні гази та насмоктував потрібне до праці повітря. Так достосовані до підводної плавби підводні судна, стали дуже поворотними та не потребували, як досі, випливати так часто на поверхню води, щоб набрати до кисневих баньок повітря та наснажити акумулятори.

В той спосіб німці здобули останній раз малу перевагу на морі, але не на довго, бо кілька місяців опісля нова американська зброя т. зв. плаваючі підслухові апарати (тонбої) перемогли остаточно підводні судна, та стали для них останнім ударом північного вітру. Таку тонбою кидав літак в те місце, де радар вказував на побут підводного судна. Тонбоя, себто дуже чутливий підслуховий апарат, виловлювала найменший шум підводного судна та пересилала його вбудованим в неї радієвим апаратом до літака. Про чутливість тих апаратів свідчить факт, що вони в кількох випадках передали до матірнього літака докладний зміст розмов, що провадилися в кабіні підводного судна. Проти тієї збройї стали вже підводні судна безсильні і їх виловлювали апіянти одного по другім. Таким чином німецькі підводні судна, що тривожили світ своїми небувалими осягами, та підплывали гордо аж до берегів Американського континенту, скінчили своє авантурницьке життя безголосно і безславно!

УКРАЇНА В СВІТЛІ НОВОГО П'ЯТИРІЧНОГО ПЛЯНУ

Перед нами п'ятирічний план на 1946—1950 р. під заголовком: «Закон о пятилетнем плане восстановления народного хозяйства СССР на 1946—1955 гг». Коли ми звернемося до IV розділу цього закону, а саме: «План восстановления и развития народного хозяйства союзных республик», то ми спостерігаємо, що московська влада нібито ставить своїм завданням розвиток всього народного господарства по всіх т. зв. національних республіках на всю широчину. В Советському Союзі самою більшою з республік є Російська Советська федерація Соціалістична Республіка. Ця республіка займає величезну площину як в Європейській частині Союзу, так і в Азії. Границі РСФСР тягнуться від Кавказа до Алтая і від Амура аж до принаймні Вороніжчини й Курщини. Коли ж до Росії приточити ще й територію, що припала їй після останньої війни, а саме: частину Сахаліну й територію, що тягнеться до Порт-Артуру, то суцільна площа РСФСР охоплює величезну територію і рівної їй в цілому світі немає. Другою по величині республікою, що до площини й населення в Советському Союзі є Україна, яка носить офіційну назву УССР. До всієї площині Советського Союзу Україна займає щось біля 3,5%, а до всієї людності СССР — 25%. Але свою територію Україна дорівнює любі з великих держав Європи, як Франція або Італія. Отаке місце в Советському Союзі займає Україна щодо території й людності. Зовсім інше місце в Советському Союзі Україна займає щодо продукції народних діб, як намічено п'ятирічним пляном на 1946—1950 рр., що видно з наступної таблиці

Виробництво по головних галузях промисловості

Назва продукції	Намічено за п'ятиріч- ним пляном на 1946- 1950 р. по всьому СССР	В т. чисел по РСФСР		В т. чисел по УССР:	
		Кількість:	% до СССР;	Кількість:	% до СССР;
Чавун (млн тон)	19,5	9,5	48,7	9,7	49,7
Вугілля (млн тон)	250,0	141,9	56,7	86,1	34,4
Кокс (млн тон)	—	—	—	15,5	100
Сталь (млн тон)	25,4	16,0	63,0	8,8	34,6
Цукор (тис. тон)	2400,0	463,0	19,2	1637,0	68,2

Як видно з наведених цифр по добуванню чавуну УССР в Союзі Советських Соціалістичних Республік (СССР) займає перше місце, а саме 49,7% всієї наміченої продукції чавуну припадає на Україну. А на другому місці стоїть РСФСР, на яку припадає 48,7% наміченої продукції чавуну. За пляном на 1950 р. по добуванню камяного вугілля на Україну припадає за наміченим пляном по Советському Союзу 100%.

По виробництву сталі Україна теж займає почесне місце, а саме: 34,6% до всього СССР. Що до виробництва цукру, то на Україну припадає 68,2% за наміченим пляном, тоді як на Росію РСФР цей відсоток виносить тільки 19,2%. Одним чином, як видно з наведених цифр, Україна в згаданих галузях народного господарства, як

кажуть, не задніх пасе, а інколи й перевищує саму Росію.

Розвинуто на Україні і вівчарство як тонкорунне так і напівгрубововняне. За часи війни ця галузь твиранництва мала дуже великі втрати. За пляном на 1950 р. намічено вівці і кози розвинуті до 6780 тисяч штук. В усякім разі ця цифра становить біля 12% до тієї цифри, що намічена за пляном на 1950 р. по вівцях і козах по РСФСР. Слід пам'ятати, що вівці взагалі, а особливо тонкорунні й курдючної породи, розводяться в степах Азії по національних автономних республіках, а не в Росії.

На Україні засівається й однорічний бавовник — в районі Одеїнини. Під цією рослиною в роки перед останньою війною була зайнита площа кількістю в де-кілька десятків тисяч гектарів, тоді як в Росії бавовник не засівається зовсім, бо цього не дозволяє підсоння. Бавовник засівається в межах Советського Союзу в Національних Республіках, що містяться в Азії, та, як ми вже згадували, на Україні. Отже, виходячи з того, що оскільки така сировина як бавовник продукується на території національних республік в Азії і на Україні, а також така сировина як вовна добувається головним чином від вівчарства з Азійських Степів і України, то очевидно і текстильна промисловість теж повинна бути розвинута й намічена за пляном до розвитку в цих країнах. А насправді справа щодо цього виглядає зовсім інакше. Для ясності цієї картини подаємо цифри запозичені нами з п'ятирічного пляну в деякій нашій обробці:

Виробництво текстильної і легкої промисловості на 1946—1950 рр. за п'ятирічним пляном:

Назва продукції	По СССР за п'ятирічним пляном	В тому числі по РСФСР		В тому числі по УССР	
		Кількість	% до пляну по СССР	Кількість	% до пляну по СССР
Бавовняні тканини (млн. м)	4686,0	4185,5	89,3%	0	0 %
Вовняна тканина (млн. м)	159,4	129,0	80,9%	0	0 %
Взуття шкіряне (млн. пар)	240,0	156,3	65,1%	0	0

Отже з наведених цифр картина цілком ясна. В колоніяльних країнах, до яких належить на сьогодні й Україна, метрополія, в даному випадкові Росія, не дозволяє розвивати текстильну промисловість. Росія зовсім не продукує бавовни, а бавовняна промисловість в Росії в т. зв. підмосковському районі за п'ятирічним пляном намічена до розвитку майже на 90% і тільки решту 10% передається для виробництва текстилю в місця продукування бавовняку в національні республіки, що містяться в Азії, а на Україні зовсім не має і непредбачається за пляном текстильової промисловості.

Подібна картина помічається і з виробництвом вовняних тканин. В Росії за п'ятирічним пляном

передбачено виробництво вовняних тканин на 80,9 % і з решти 19 % на Україну не припадає нічого. Одним чином і ця дуже важлива галузь текстильної промисловості на Україні в умовах советського державного капіталізму заборонена. Те ж

саме помічається і з взуттєвою шкіряною промисловістю.

В даному разі ми маємо класичний приклад колоніяльної політики, яку переводить Москва як метрополія до своєї колонії, якою на своє лихо на сьогодні з'являється Україна.—

З пресового фільму

В «Українській Трибуні» Ч. 15 з дни 14. XI. 1946 р. в статті „Насамперед—держава“ з підписом знов таки славного ред. Зенона Пеленського ставиться спробу подати в коротких і приступних словах характеристику української держави, як однокої цілі, до якої спрямовані є дії групи і середовища, що своїм Гебельсом від пропаганди зробили ред. З. Пеленського. Там між іншими цікавими думками, які багатьох із нас зовсім не заскочили своюю оригінальністю, бо вони зовсім стоять в співзвучності із практичними діями того середовища, сказано дослівно таке: „насамперед служба безпеки. Насамперед корпус здисциплінованої поліції. Насамперед основи адміністрації.“—Ясно і просто сказано, що становити має суть держави в уяві. Деяку відповідь можна знайти у статті М. Стиранки в „Часі“ ч. 49 п. II, Концепція України: ред. Пеленського. Думаемо, що додавати щось до того є зайвим. Це було б в очах ред. З. Пеленського «опортунізмом» і «реакційністю». А ми ж є прецінь за революцію і прогрес.

Хай живе революція і прогрес і духовний її батько ред. Зенон Пеленський.

В ЧЧ. 64,65 66-67 українського тижневика «ЧАС» читаємо товстішими черенками у формі кличів і зазивів видруковані золоті слова і думки. Ось деякі з них: Коаліційний український провід—це забезпечення нашого переселення! (Не сказано тільки куди—чи до Америки, куди бажають всі опортуністи, чи на Батьківщину, куди бажають всі „пеленківці“ і приклонники „бліскучого відокремлення“. Але ми думаемо, що ані редакція „Часу“ ані редакція „Української Трибуни“, з якою час є тісно ідеологічно повязаний, не думають про Америку чи інший заокеанський край. Коли вони говорять про переселення то обовязково треба розуміти, що тільки до Рідного Краю. Тільки чи не краще тоді стилістично замість слова „переселення“ в таких випадках уживати слова „повороту“?)

Коаліційний український провід—це використання всіх сил проти зовнішнього ворога! Наша думка дещо відмінна. Ми думаемо, що коаліційний український провід—це використання всіх сил проти внутрішнього ворога, бо зовнішнього ворога можна бити кожним „проводом“ зокрема. Але це не важне. Важне, що принаймні на відтинку зовнішнього ворога осягнено з редакцією „ЧАСУ“ порозуміння.)

До проблеми започаткованої КУК—о політично—сусільної консолідації наших внутрішніх сил ред. Зенон Пеленський в «Українській Трибуні» Ч. 10) здня 137 X. 1946) пише:

„Твердимо просто і ясно, що ніяких 8 партій серед українського еміграційного громадянства немає. Перед нами не партії, але фікції, вигадки, пропаговані серед сусільності для явного замілювання очей і баламутства.

Ми не мали б ніяких застережень, якби ці партії дали в минулому, особливо ж у ході щойно пройдених жахливих 7 літ, докази їхньої хоч би мінімальної суспільно організаційної, державно—творчої здатності. Вільно запитати: де вони були і що вони робили в цих минулих роках, що сьогодні мають відвагу витягти руку за проводом, мають сміливість хватати за керму національного розвитку? Які чини, якісяги їх до цього управнюють?“

Щоби відповісти ред. Пеленському на його

цікавість, зачитуамо кілька речень із видання Інформаційного Відділу ОУН (тої ОУН, що бере участь в КУК). Там пишеться: «У роках 1941-1944 ОУН) не мішати із ОУН—СБ, до якої належить ред. Зенон Пеленський!) Втратила 4.456 членів, в тому числі 197 членів вищого керівного складу, цебто починаючи з членів повітових керівництв. Згинуло 5 членів Проводу, що були іменовані на свої пости сл. Евгеном Коновалець та 6 Краєвих Провідників поодиноких українських земель.

Члени ОУН, що згинули під німецькою окупациєю, походили з різних земель: з Кубані, Наддніпрянщини, Волині, Галичини, Карпатської України та Буковини...

95 відсотків членів ОУН згинуло на території т. зв. Райхскомісаріату, що був під пануванням садиста Еріха Коха того самого, що завідував пукротресом України (прим. ред.) Це має свої коріння в тому, що там ОУН поставила собі основні сусіцільні та політичні завдання і там стратегічно лежав її головний фронт революційної боротьби. Галичина та еміграція творили тоді довший час своєрідне запілля для підготовки кадрів, збереження резервів, технічних засобів і т. п.

З усіх міст України—найбільше членів ОУН зложило своє життя в Золотоверхому Києві, що в 1941-43 роках був головним осередком скupчення сил та серцем Організації і з нього йшли революційні нерви до інших міст та районів Ліво і Право бережжя. Там, у великій багряній праміді, що складалася з 621 членів ОУН з усіх українських земель, віддали своє життя—виконуючи обов'язки пропагандивного референта Проводу ОУН на Українських Землях—Оршан - Чемеринський, голова Спілки Письменників України—поетка Олена Теліга, діяч Карпатської України—Іван Рогач та Краєвий Провідник ОУН—Зенон Домазар....

Від початку 1943 року число втрат складається з вбитих в партизанській акції на Волині й Поліссі, де відділи ОУН вели боротьбу проти німецьких імперіалістів....

Втрати в членах ОУН в концетраційних таборах за дотеперішніми ще неповними підчисленнями сягають сьогодні 123 членів. З них більшість згинула в концтаборах України. 61 відсотків втрат в концтаборах припадає на табір смерти «Маєрівські Дачі» коло Києва.

Члени ОУН, що попадали в руки німців на Середніх і Східніх Землях, гештапо в більшості разстрілювало на місцях. Серед замордованих в концтаборах Заступник Голови Проводу ОУН—відомий поет і вчений сл. п. Оле г. Кандиба—Ольжич.

Всі страхіття німецьких концтаборів, поруч з десятками членів ОУН, пройшло в дуже важких умовах 7 членів Проводу ОУН з головою Проводу і його дружиною включно.

Стільки про жертви одної тільки політичної групи, що входить до КУК. Про інші політичні групи теж далось би зробити підчислення, що здивували б навіть самого «революціонора» головного редактора «Української Трибуни».

Та все таки це все не перешкоджає йому називати 8 українських політичних угрупувань «мертвими душами» і відмовляти ім права на їх існування.

Цікаво було б нам тепер почути від ред. Зенона Пеленського його життєвий шлях і його докази хоч би мінімальної суспільно—організаційної державної творчої праці.

„Українська Трибуна“ в ч. 12 з дня 27. жовтня 1946 до проблеми становища ЦПУЕ пише:

„Вже рік працює ЦПУЕ. Українське громадянство дало йому величезний капітал довір'я. Однаке громадянство має право на те, щоби бути про дій і працю своєї найвищої громадянської еміграційної установи належно поінформованим. Цього не виконується. Здається, мусимо зробити ствердження: громадянство не тому було так слабо поінформоване, що на шляху потрібної інформації були непреможні труднощі річевого і юридичного характеру, але тому, що не було про що громадянство інформувати (підчеркн. наше!) Або ще простіше, що своїх основних завдань, які були наложені на Управу ЦПУЕ, вона не виконала. Признаємося в справах ЦПУЕ й самі до деякого опортунізму... Ми терпеливо ждали (значить уже від давніше не все було в порядку із ЦПУЕ — прим. редакції) і дали ждемо заповідженого З'їзду ЦПУЕ, щоб шляхом дискусії прийти до вияснення основних питань організації і призначення української еміграції. Зокрема маємо важкі і серйозні застереження на відтинку створення і використання зв'язків ЦПУЕ з зовнішнім світом... Однаке справа поки що не (значить в дальшому таки) в нашому критичному підході до меріатум праць ЦПУЕ Справа в тому, що й на цьому відтинку стоймо на становищі, щоб у роботі ЦПУЕ були стосовані основні принципи демократії. Практична праця ЦПУЕ й її відгомони серед громадянства не є такими, щоб збуджувати в масах переконання, що громадське керівництво нашою еміграцією знаходиться в міцних, ініціативних, наполегливих руках та, що справи лагодяться з потрібним, щоб так висловитись, «цивільним куражем». Однаке, найважливіше, як і у всьому іншому, це питання зв'язаності Управи ЦПУЕ з живими силами, діючими реально в українському громадянстві. Питання йде про ширину й зясаг громадської умандатованості Управи ЦПУЕ“.

З кругів отже, що були, так би сказати, не тільки інспіраторами але одинокими фактично виконавцями та „умандатованими“ до ведення праці ЦПУЕ ми почули, що ЦПУЕ „не належно інформує громадянство про справи, про які громадянство має право знати“, що ЦПУЕ „своїх основних завдань, які були на нього наложені, не виконало“, що ЦПУЕ „не скликало давно заповідженого З'їзду“, що ЦПУЕ „в своїй роботі не стосувало основних принципів демократії“, що ЦПУЕ „практичною працею не створювало серед громадянства переконання, що громадське керівництво нашою еміграцією знаходиться в міцних ініціативних руках“, що є звязане з живими реально діючими силами в українському громадянстві“ і врешті, що в ЦПУЕ щось не впорядку виглядає із умандатованістю. До тепер ми вважали, що саме в ЦПУЕ є все як найкраще.

Воно ж знаходилося в руках „вибраних“ на Ашаффенбургському З'їзді представників громадянства, що саме походили із середовища, що „має“ за собою „мандат має“ і 70% голосів громадянства. Звідки ж нагло така зміна фронту до „своєї“ централі. Чи не тому, що ЦПУЕ взяло участь в консолідаційній акції КУК-у і треба нагло знаходити в ньому всі недоліки і недомагання та компромітувати свою „найвищу“ централю. Але в постороннього глядача мається враження, що приклонники „бліскучого відокремлення“ з таким розмахом вдаряючи сокирою тнуть свої власні пальці. ЦПУЕ — це їх власна дитина і домена їх виключних впливів. В кодексі карному кожної здоровової суспільності за підкидування своєї дитини і відрікання її карається строго. Чиж би в нас подібні вчинки мали бути навпаки причиною до захоплення? Навіть здаючи собі справу із того, що знайдеться багато дурачків, що в статті З. Пеленського знаходитимуть „революційність і ясну „візвольну концепцію“, ми мусимо ствердити, що вчинок такий є гідний назви лайдацтва а для авторів його навіть трудно знайти відповідного вислову.“

Чекаємо теж терпеливо, що ЦПУЕ зайде до закидів З. Пеленського відповідне становище.

В Ельвангені з початком вересня 1940 року почав виходити „Іжак“, гумористично - сатиричний часопис. Ми мали змогу одержати до рук два числа. Не відомо, чи з'явились більше. Із того, що маємо вже, часопис робить несмачне враження. Рисунки дадаїстичні і примітивні. Гумору майже ніякого, а сатира така, що робить нам злу реклами. Справді там не говориться не тільки про українців але й про інших ДП, але тоді, чому „Іжак“ не видають інші ДП, а тільки конечно українці. На домір злого, щоби цілком упевнитись в тому, щоби чужинці добре зрозуміли про нас ДП те, що треба, редактор усе це попереклав на англійську мову.

З рисунків і написів п. н. „Панкратченки“ виходить, що українці, все одно в якому машабі, чи міжнародному, чи ДП, чи українському, тільки бути себе по головах і то обовязково сокирами і ножами. Хоча наша дійсність не є така аж надто іділична, але все таки, аж не така трагічна. Читуючи такі „сатири“ чужинець може собі ліжно подумати, що радше мати свою батьківщину подальше від таких бідних „штаатенльозів“.

На другому рисунку із титулом „Він веселого до сумного один... літр“ теж мається враження, що „штаатенльозі“ нічого путнього не роблять, тільки п'ють, б'ють бідних німців, та завдають напотрібо клопоту МП і потім із порозбиваними головами сидять у карцері. Можливо, що в окопах Ельвангену дібрались саме таке веселе товариство „штаатенльозів“, бо у нас та в інших окопах, коли ми розпитували за аналогічними випадкам, то їх могли ми знайти потвердження того явища. Але коли б навіть Ельванген мав „щасти“ до таких „людів“, що просипляються радо у в'язниці то тут думаємо, треба б в інакшій спосіб старанно зарадити лихові.

Ще інший рисунок із написом „Він лішче?“ представляє дві громадки людів. Єдна працює і одержує ласі приділи за свою працю і зуту, що не працює і тільки дивиться на те, що працюючі дістають обильні приділи та сильну зовсім. Помилковий автор ставить питання: „Він лішче працювати чи дивитися?“ Коли б навіть він зустрів відповідь від всіх мешканців свого табору, що краще є працювати, то цікаво було б знати, що автор потрапив би розвязати питання затруївши працею всіх. Якщо він потрапить зважте, що його забезпечення працею всіх мешканців табору, та щоби всі могли одержувати приділи, то він згадає, що не було б ні одного ДП, що стояв би в бісну. Добре було б авторові поетичніше писати про всім мешканцям а тоді щойно питання є що він лішче?

Бо ліжно в інших таборах відомо, що там є багато скочих працювати в іншіх виміс для них праці. Раніше говорилось що це повні працювати в іншіх, а сьогодні вони говорять, що вони не потрібують працювати в інші табори до тієї справи вони є створені. Також є зважа, себто, що працюють вони у себе автуніше багато нічів.

Останній висловлює себе саміт, коли в такому став вінто що це в іншіх та він не може знати праці. Чи не цікаво буде б відомі промахи та занепаки, та що їх роблять.

Але нам здається що в редактора „Іжака“ на це не ставе відповісти.

Український газетник НАС — зворт — Баварія в номері 1—2 (66-67) на сторінці філії обговорюючі справу утворення коаліційного уряду в Баварії пише:

«Немає однаке (в Німеччині) такої партії, яка об'єднувала б у своїх рядах усі творчі сили народу, але вони розкинені поміж поодинокі партії. Це очевидне не лише в Німеччині, але в кожній країш та кожному народі. Тому треба здорового народного організму й неменшого політичного вироблення керівних піртійних кругів, щоб стати вище понад добром та інтересами своїх «партійних лавочок» та, частинно зрезитнувавши із своїх вимог, віддати свою працю, перш за все — для добра цілості. Не чого іншого бажає собі

й «сірий громадянин». Йому важне перш за все питання, в який спосіб цілий народ зміг би видобути з жалюгідного положення... Ми далекі від того, щоб німецьку суспільність з її вже аж надто «молодою» демократією давати за приклад. Одначе в ім'я іправди доводиться ствердити незаперечний факт: німецькі партії намагаються двигнути свій народ, свою країну з занепаду, до якого привела його тоталітарна-диктаторська система. В цьому намаганні вони дають чимало доказів свого понадпартійного, державницького думання, виказывають, що зуміють піднести понад окремі амбіції партійних особистостей.

Це намагання можна сміло назвати:—через коаліцію до зосередження творчих сил народу.

Думки зовсім здорові. Думки ті нашій дійсності голосить КУК. Та тільки в нашій дійсності не бракло партій і середовищ, що ставились до тих думок неприхильно. До них належав і «ЧАС». Приємно є ствердити, що й він врешті змінив своє становище і пише про коаліційний провід, добачуючи у випадку його отворення в Баварії заповідь її відбудови і покращення. Примір Баварії є важливий і для нас. І тому для добра загальної нашої справи ми просили б редакцію ЧАСУ думки висловлені в її 66—67 номері довести до відома тої однокої української політичної групи, що не хотіла вийти до КУК-у і створити велику і сильну українську коаліцію. Коли це доводити до відомості тої групи старатись будемо ми, вони відкіннуть згідно із своїми засадами і вірно із своєю доктриною негації. Коли це подасть редакція ЧАСУ, тоді можливо, що як ідеологічно близька, скоріше знайде зрозуміння. А довести до відома ті думки треба, бо:

1. Не тільки в німецькій, але і в нашій суспільності відбудова можлива лише при повному використанні й концентрації усіх сил народу,

2. І у нас немає такої партії, яка об'єднувала б у своїх рядах усі творчі сили народу, але вони розкинені поміж поодинокі партії (хоча УГВР вважає, що тільки вона об'єднує усе здорове творче, революційне, здіяне, компетентне, відповідале і умандатоване, а всі інші політичні партії є «мертві душі», фікції, вигадки, «пропаговані серед суспільності для явного замілювання очей і баламутування».)

3. І у нас треба здорового політичного вироблення керівників партійних кругів, щоб станути вище понад добром та інтересами партійних лавочок та, частинно зрезигнувавши із своїх вимог, віддати свою працю, перш за все,—для добра цілості—бо саме того всього група, що «бліскуче відокремилася» не вказує.

4. Бо й у нас нічого іншого, як коаліції і консолідації усіх політично-партийних груп бажає собі «сірий громадянин».

5. Бо й нам грозить тоталітарно-диктаторська система, що приведе нас до занепаду. якого перші симптоми ми маємо можність сбserувати вже.

ЧАС сповнить дійсно тоді велику місію.

Пройдут роки: один, два десять, двадцять і, повірте мені, невидимий ворог помститься. Я вже

зараз бачу, як мислі моого великого вчителя сто гнуть від непосильного бруду і маклерського перекручування. Світова сволоч, що пролізе в святе святих, сховастися там за його ім'ям і зробить з нього брудне знаряддя, яким і одкідатиме людськість назад».

М. Хвільовий („Санаторійна Зона“)

Не можна ніколи оцінювати вартості якого небудь права, опираючись на нечесній інтерпретації його клявзуль тими, що мають хвилеву можливість надувати своїх легальних управнень і невиповнювати своїх моральних зобовязань. Вини не поносять тут мирові трактати. Вину поносять ці, що не виконали своїх урочистих обіцянок і приречень, користуючи в недопускаємий спосіб зі своєї хвилевої переваги і відмовляючи справедливості іншим, тому лише, що вони не мали на разі достаточної сили, щоби вимогти ще до чого вони мали право.

Д. Лльойд Джордж

(«Правда про версальський трактат»)

Коаліційний український провід—це розцвіт нашої культури й науки! (Нашої ератичної думки, що українська культура і наука розцвітали і розвивалась навіть тоді, коли приклонники „бліскучого відокремлення“ стріляли своїх братів, не хочемо сьогодні голосно вносити в таку згідливу і братерську атмосферу, щоби не зіпсувати настрою до поєднання!)

Український Коаліційний провід (тут вже з великої літери)—це найкраща пропаганда української справи на чужині. (Цілком слушно. Треба подбати щоби стаття З. Пеленського з Української Трибуни“ п. и. „Бліскуче відокремлення“ не дійшла до відома ніякого чужинця, бо тоді вона нам зробить згідно з думкою „Часу“ дуже погану пропаганду).

Український Коаліційний Провід—це скріплення самопочуття українців на цілому світі. (Тут не маємо ніяких заваг. Точно-точнісінько. Коаліційний Український провід—це доказ нашої політичної зрілості. І редакції „ідеологічно близьких“ газет та цілої УГВР—також).

Коли взяти до уваги твердження і виводи „Української Трибуни“ в своєму 12 числі, що в консолідації тієї „вісімки“ ми (себе „У. Т.“) бачимо смертельну загрозу для можливості повстання справді здорового політичного проводу української еміграції“ то позиції які заняв від місяця „ЧАС“, так близько ідеологічно споріднений із „Українською Трибуною“ є доброю прогнозою на будуче. Так би мовити половина приклонників „бліскучого відокремлення“ вертає такі на позиції КУК-у, бо хіба під коаліційним українським проводом можна вважати тільки КУК. Які ще в українській політичні групи і організації, із якими приклонники „бліскучого відокремлення“ могли робити коаліцію?

На небі панує більша радість, коли навернеться один грішник ніж коли не згрішить сто праведників.

Може тих генеральних ідей української свідомості треба шукати не тільки серед вигнанців і на окраїнних землях? Адже ж вигнанцем може себе почувати українець і в самому осередку України, відчуваючи розpac і гнів у центрі тої цілості, загроженої жорстоким викорчуванням. Ті синтетики знаходяться в більшому напруженні ніж емігранти і окраїнні діячі. Вони слухають витясканої бурі в верховіттях українського дерева і переживають на всі глибини струси українського коріння.

Життя цих синів своєї раси є завжди в небезпеці. Їхня служба Україні неспокойна посада в інститутах чи в університетах. Їм заглядає в очі смерть і вони вміють гинути. Цей інтелектуалізм зв'язаний з українською кров'ю і обаграний кров'ю в боротьбі.

Ю. Липа („Призначення України“)

Надіслані журнали і часописи

Переселенець. — Видає Центральна Комісія в справі переселення. Мюнхен. 4о. 1946, чч. 1, 2, 3.

Український Господар — Орган Спілки Селян-хліборобів у таборі Фюссен. Від ч. 3 — у таборі Шляйсгайм. 4о. Рік I, чч. 1, 2, 3.

Український Селянин — Орган Української Спілки Селян. Видає Українська Спілка Селян-емігрантів (Авгсбург). 4о. Рік 1946, чч. 1 (січень), 2 (березень), 3 (квітень), 4 (серпень).

Недільні Вісті — Релігійно-суспільний тижневик. Інсбрук. 4о. Рік I (1945), чч. 1—7. Рік II (1946), чч. 1 (8)—4(11).

Зоря — Інформативно-суспільний тижневик. Міттенвальд. 4о.

Громадянка — Часопис Об'єднання Українських Жінок на еміграції. Авгсбург. 4о. 1946. Ч. 1.

Українка — Український табір ім. Лисенка. Видає жіноча організація табору. Гановер. 4о. Ч. 1 (грудень 1945), ч. 2 (січень 1946).

Вперед — Часопис для мешканців оселі „Нова Говерля“ в Ноймаркті. Видає Таборова Рада. 4о. 1946 Чч. 1—12.

Луна. Часопис табору бездержавних у Гайденав. Від ч. 7 таборовий часопис, від ч. 24, український часопис. Виходить раз на тиждень. 4о. Рік I. 1946. Чч. 1—30. Від ч. 31.

Наше Життя — Український часопис. Виходить раз на тиждень. Від ч. 37 двічі в тиждень. Видає Культурно-Освітній Відділ Українського Табору в Авгсбурзі. Від ч. 3 (35) 1946, Секція Журналістів при СУПЖ в Авгсбурзі. Авгсбург. 4о. Рік I (1945) чч. 1—32. Рік II (1946) чч. 1 (33)—62 (94) і 36 чисел Додатку (нумерованих) і 2 (ненумерованих). Від ч. 60 (82), додатки всі 4о.

Наші Вісті — Український Інформативний періодик. 4о. 1945 (грудень), 1946 (січень-лютий-червень. липень).

Українські Вісті. Видає СУЖ в Ульмі. Рік I — Чч. 1—10, Рік II — Чч. 41—58, Рік III — Чч. 59—60.

Неділя — Український тижневик в Ашаффенбурзі. Видає Г. Которович. Рік I—III: Чч 1—57.

Час — Український тижневик, Форт-Баварія. Видає Спілка з обмеж: пор. Рік I—III: Чч. 1—68.

Українська Думка — Видає В—во „УкрДумка“ Авгсбург. Рік I — Чч. 1, 2, 3.

Українська Трибуна — Видає В. Пасічник. Рік I: Чч. 1—24, Рік II) Чч. 1(25)—2(26).

ПЛАСТ, МОЛОДЬ, СТУДЕНТСВО, СПОРТ.

Пластун. Інструктивно-розваговий часопис Українського Пласти в Авгсбурзі. 4о. Ч. 1 (грудень 1945)—7 (травень 1946).

Скоб. Журнал Пластового Коша в Карльсфельді. 4о. Чч. 1 (листопад 1945)—5 (березень 1946).

Молоде Життя. Часопис Українського Пласти. Видає Союз Українських Пластунів Емігрантів. Мюнхен. 4о. 1946. Чч. 1, 2. Додаток „Поради старого вовка“ 8о. Чч. 1, 2.

Новак. Видає Українське Пластове видавництво в Авгсбурзі. 8о. 1946. Чч. 1 (січень)—4 (квітень).

Промінь. Часопис для української молоді. Мюнхен-Фрайман. 4о. 1946. Ч. 1 (7. липня).

Юнак. Місячник молоді. 4. Рік I (1946), ч. 1 (травень).

Вовченята. Часопис для дітей. Видавництво „Вовченята“. Мюнхен-Фрайман. 8о. 1946. Ч. I (березень) ч. II.

Нове Лицарство — Орган Всеукраїнського Об'єднання Молоді. Ч. 1 (грудень) 1946.

Наш Шлях. Двотижневик для молоді. Видавництво „Наші Дні“. Зальцбург. 1946.

Наш Шлях. Двотижневик для української молоді. Орган Пластового Руху. Видавництво „Нові Дні“, Зальцбург. 4о. Рік I (1946). Чч. 1—4.

Через Терни. Видає Клуб Молоді в Гановері. Гановер. 4о. 1946, ч. 1 (квітень), ч. 2 (травень).

Школяр. Посібник для українських ~~зарубіжних~~ шкіл (3—4 кл.). Видання Спілки „Українське Мистецтво“ в Регенсбурзі. 8о. Рік I (1945), чч. 1, 2, 3.

Вісник. Орган розпорядків та постанов ЦЕСУСа. Мюнхен. 4о. 1946. Чч. 1—4.

Студентські Вісті. Тижневник ~~зарубіжні~~ Української Студентської Громади в Мюнхені. 4о. Рік I (1946), чч. 1 (квітень)—20 (вересень).

Студентський Шлях. ЦЕСУС. ~~зарубіжні~~ Мюнхен. 4о. Чч. 1—7—8 (1946).

Звено. Література. Мистецтво. Критика. ЦЕСУС. Український Мистецький Фронт Молодіжі. Інсбрук. 4о. Чч. 1—3—4. 1946.

Стежі. Журнал Українського Студентського Средовища Німеччини та Австрії. Інсбрук-Мюнхен. 4о. Рік I. Чч. 1—2 (травень-червень 1946). 4—6 (липень-серпень 1946).

Студент. Журнал Української Студентської Громади в Мюнхені. Мюнхен. 4о. Чч. 1 (березень 1945) - 6 - 7 (травень-червень 1946).

Студентська Думка. Орган Української Студентської Громади в Авгсбурзі. 4о. 1946. Чч. 1, 2.

Студентська Думка. Орган Української Студентської Громади при УТГІ в Регенсбурзі. 4о. Чч. 1—4 (липень 1946).

Студентські Обрії — Часопис Українського Студентського Товариства „СІЧ“ у Мюнхені, Рік I. Ч. 1 (грудень) 1946.

Семінарійні Вісті. Гр.-Кат. Духовна Семінарія. Замок Гіршберг. 4о. Рік II. Ч. 11—12. 1946.

Медичний Вісник. Орган Медичної Громади, Мюнхен, 1946, ч. 1.

Гарт. Спортивний часопис. Бад-Верісгофен. і його Ч. 1 1946 (Друк),

Той, що лише одну хвилину може жити без свободи своєї думки, не є вартий того, щоби жити: він є зрілий на це, щоби згинути; це відноситься так до по-одиноких осіб як і до народів.

Фридрих Ніцше (Лист до Петера Гаст).